

આત્મધર્મ

વર્ષ ૨૫

સાયંગ અંક ૨૮૦

Version History

Version Number	Date	Changes
001	June 2005	First electronic version.

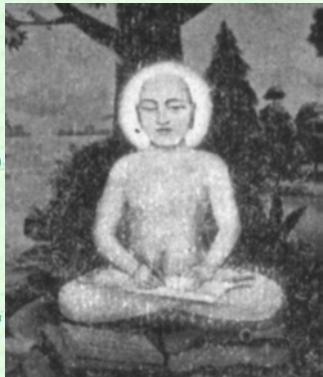
କୁ ୨୪ତତ୍ୟଥିନୁ ପର୍ଷ କୁ

તंत्री: જગજીવન બાવચંદ દોશી * * સંપાદક: વ્ર. હરિલાલ જૈન
વીર સં ૨૪૯૪ માગશર (લવાજમ: ચાર રૂપિયા) વર્ષ: ૨૫: અંક ૨
શ્રી દિ. જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ (સોનાભાડ)

કું દ કું દ - અં જ લિ

સમયસારમાં “દર્શાવું એક વિભક્ત એ, આત્મા તણા નિજ વિભવથી” -એમ કહીને જેમણે શુદ્ધઆત્મા દેખાડ્યો, આત્માનો અદ્ભુત વૈભવ જેમણે દેખાડ્યો, એવા મંગલરૂપ મુનિરાજ પ્રભુ કુંદકુંદસ્વામીના ‘આચાર્યપદારોહણ’ નો દિવસ આ માગશર વદ આઠમે આવી રહ્યો છે. આપણા ગુરુદેવ વગેરે ઉપર, તેમજ ભરતક્ષેત્રના ભવ્ય જીવો ઉપર તેઓશ્રીનો જે ઉપકાર છે તેને યાદ કરીને અતિશય ભક્તિપૂર્વક આપણે સૌ તેમને ભાવભીની અંજલિ અપીએ... અને તેઓશ્રીએ દર્શાવેલા શુદ્ધાત્મસ્વરૂપને સાધીએ...

અને હે ગુરુદેવ ! આપે કૃપાપૂર્વક સુપ્રભાતની બોણીમાં ‘સુખધામ’ બતાવ્યું; એના ધ્યાનની ધૂન લગાડી.... અને જે રીતે આત્મલાભ પ્રાપ્ત થાય એવી ઉત્તમ પ્રેરણા આપે બેસતાવર્ણની બોણીમાં આપી....આપની આ બોણી અમને મહાન લાભની દાતાર છે. અમને તો એમ થાય છે કે, જેમ ઋખભદેવના આત્માને ભોગભૂમિમાં સમ્યકૃત્વની પ્રાપ્તિનો કાળ હતો ને મુનિવરોએ ત્યાં આવીને તેમને સમ્યકૃત્વ આપ્યું, તેમ હે ગુરુદેવ ! આ વર્ષ તે અમારું આત્મલાભનું વર્ષ છે ને આપ અમને આત્મલાભ આપી રહ્યા છો. સુપ્રભાતમાં આનંદકારી બોણી આપીને આત્મલાભદાતાર એવા હે ગુરુદેવ ! આપને પરમ ભક્તિથી વંદન... અભિવંદન.

માગશર ૨૪૬૪ :

આત્મધર્મ

: ૧

આત્મામાં સમ્યજ્ઞાનરૂપી સૂર્ય ઉગે તેને સુપ્રભાત કહેવાય છે.

આત્મા જ્ઞાનસૂર્ય છે; તે ચૈતન્યપ્રકાશ વડે રાગ અને જ્ઞાનનો ભેદ પાડે છે, રાગથી બિજ્જા જ્ઞાનને અનુભવતો ચૈતન્યસૂર્ય પ્રકાશે છે, તે મંગલ પ્રભાત છે.

અનંત ચતુષ્પદસ્વરૂપ આત્મા છે; જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ-વીર્યના બેઢદ સ્વભાવથી ભરેલ શુદ્ધ આત્મવસ્તુનો અનુભવ કરતાં જ આત્મા પોતે ચેતના પ્રકાશ વડે પ્રકાશમાન થાય છે. તેમાં રાગાદિ જરાપણ નથી. આવા અનુભવથી આત્મા આનંદરૂપ થાય છે. જુઓ, આ આનંદમય સુપ્રભાત ઊચ્ચું. અનાદિથી ન બેસેલું એવું નવું વર્ષ તેને શરૂ થયું.

રે જીવ ! તું જાગ...જાગ...અનાદિથી મોહભાવમાં સૂતો...હેવે તો આત્મામાં આવું સુપ્રભાત ઊગાડ...જાગીને તારા શુદ્ધસ્વરૂપને જો તો ખરો; તેમાં રાગાદિ સંસાર છે જ નહીં. પૂર્ણ વસ્તુને પ્રતીતમાં લેતાં સુખમય વર્ષ શરૂ થશે.

સંતો જે અનંત સુખધામને ધ્યાયે છે તે સુખધામ તારામાં છે; તેને તું પ્રતીતમાં લે, ધ્યાનમાં લે. એના ધ્યાનની ધૂન ચડતાં આનંદનો અનુભવ થશે. હું આવા શુદ્ધ આત્માને પ્રાણમું છું, રાગ તરફ મારી પરિણાતિ નથી છણતી, મારી પરિણાતિ શુદ્ધ આત્મા તરફ છે. - આવી પરિણાતિ વડે ચૈતન્યના તેજથી ઝળકતું આનંદમય પ્રભાત ખીલે છે.

આત્માનો અનુભવ કરવાની ધૂન જગાડ. જગતની બીજી ધૂન મુક એકકોર. અંદર કારણપરમાત્મામાં એકાગ્ર થઈને તેને ધ્યાવતાં સમ્યક્ત્વાદિ નિર્મળકાર્ય પ્રગટી જાય છે, આત્માની ચેતના સ્વરસથી વિકસવા લાગે છે.....શક્તિમાં જે હતું તે પર્યાયમાં પ્રગટ થાય છે ને સાહિઅનંત આનંદમય સુપ્રભાત ખીલે છે.

-બેસ્તા વર્ષના પ્રવચનમાંથી

ધનતેરસના પ્રવચનમાંથા

(ભાઈશ્રી ત્રિલુલનદાસભાઈના મકાનના વાસ્તુ પ્રસંગે)

આત્મામાં બેદજ્ઞાનરૂપી અનુભવનો પ્રકાશ કેમ થાય ? તેની આ વાત છે. સુખધામ આત્મા છે; તેના આનંદનો અનુભવ બેદજ્ઞાન વડે થાય છે, તે બેદજ્ઞાન-પ્રકાશ મંગળ છે. સુખધામ એવા આત્મામાં વાસ કરવો તેનું નામ મોક્ષ.

જ્ઞાન તે ‘ભગવાન’ છે, ને રાગભાવ તે જ્ઞાનથી બિન્ન હોવાથી ‘અજ્ઞાન’ છે. આવા બેદજ્ઞાનનો વારંવાર તીવ્ર અભ્યાસ કરતાં સ્વસન્મુખ પ્રગટ અનુભવ થાય છે.

સર્વજ્ઞ ભગવંતોએ આ પ્રમાણે આત્મઅનુભવ કર્યો, ને આવો અનુભવ કરવાનું જગતને કહ્યું. આવો અનુભવ કર્યો તેના આત્મામાં આનંદનું વર્ષ બેહું; ચૈતન્યનું સાચું ધન તેણે પ્રાપ્ત કર્યું.

પ્રભો ! તારા આત્મામાંથી અજ્ઞાન-અંધકાર દૂર થાય ને જ્ઞાનના દીવડા પ્રગટે-તેની રીત સંતોષે બતાવી છે. રાગ અને જ્ઞાનની એકતા ન હોવા છતાં અજ્ઞાનથી જ એકતા ભાસે છે. તેમને બિન્ન અનુભવવાની તારી તાકાત છે, કેમકે તેઓ બિન્ન છે, બિન્ન છે તેને બિન્ન જાણીને અનુભવ કરવો તે સુગમ છે, થઈ શકે છે.

તીર્થકરદેવે ઈન્દ્રોની સભા વચ્ચે આત્માનું જે સ્વરૂપ ઉપદેશ્યું તે સ્વરૂપ અહીં આચાર્યદ્વારા ભરતક્ષેત્રના જીવોને સમજાવ્યું છે. જેમ ભરત ચક્રવર્તી ગૂફામાં જવા માટે રત્નનો પ્રકાશ કરે છે, તેમ આ ચૈતન્યગૂફામાં જવા માટે બેદજ્ઞાનરૂપી રત્નનો પ્રકાશ કર.....તો તને અંદરની ચૈતન્યગૂફામાં મોક્ષનો માર્ગ સ્પષ્ટ હેખાશે.

મોક્ષમાર્ગમાં જતાં આત્માનો સાથીદાર કોણ ? આત્માનો સાથીદાર રાગ નથી, આત્માના સાથીદાર તો જ્ઞાન ને આનંદ છે; ભગવાન જ્ઞાન અને આનંદને સાથે લઈને મોક્ષમાં ગયા, રાગને તો અત્યંતપણે છોડ્યો. માટે એવું બેદજ્ઞાન કરવું જોઈએ.

જ્ઞાની અને જ્ઞાનાવરણ એ બંને અત્યંત જુદા છે, તેને કર્તાકર્મપણું નથી; જ્ઞાની તો ચૈતન્યમય જીવ, અને જ્ઞાનાવરણ તો અજીવ, તેમને કર્તા-કર્મપણું કેમ હોય ?

માગશર ૨૪૬૪ :

આત્મધર્મ

: ૩

-અને શાનીના શાન ને રાગ સાથેય કર્તાકર્મપણાનો સંબંધ નથી. આવું ભેદશાન થતાં આત્મામાં શાનનો પ્રકાશ પ્રગટયો; અને શાનમયભાવપણો પરિણામતા આત્મામાં અનંત પાંખડીવાળા શાન-આનંદનાં કમળ ખીલ્યાં, તે હવે કદ્દી બીડાશો નહીં. -ભગવાન પોતાના સ્વધામમાં-સુખધામમાં આવીને વસ્યા.-

સાદિ અનંત અનંત સમાધિ સુખમાં

અનંત દર્શન શાન અનંત સહિત જો.

આવા સિદ્ધપદરૂપ સ્વધરમાં આત્મા સદાકાળ બિરાજમાન રહેશે.

નમો સિદ્ધાણ

સુખી થવું હોય તેને માટે આ એક જ રસ્તો છે, બાકી તો બધા હુઃખી થવાના રસ્તા છે. ભગવાન જે રસ્તે મોક્ષ પામ્યા તે આ રસ્તો છે. સન્તોએ પોતાના અંતરમાં જોયેલો આ માર્ગ જગતને ઉપદેશ્યો છે કે હે જ્યો ! નિઃશંકપણો આ માર્ગ ચાલ્યા આવો. -આત્માને ભગવાન બનાવવાની આ રીત છે. વાહ રે વાહ ! વીતરાગી સન્તોએ અંદરમાં પોતાનાં કામ તો કર્યા ને જગતને પણ તે માર્ગ બતાવીને અલૌકિક ઉપકાર કર્યો છે. જગતના એટલા મહા ભાગ્ય છે.

સ

જ્ઞાનીના બધા ભાવો જ્ઞાનમય જ છે

(જ્ઞાનીની ‘જ્ઞાનચેતના’ નો મહિના)

સમયસારકળશ હક-હજ ઉપરના પ્રવચનમાંથી.

જ્ઞાની-સમ્યજ્ઞિને જ્યાં બેદજ્ઞાન થયું, ચૈતન્યભાવને અને રાગભાવને સ્વાદભેદ જાણીને લિન્ન જાણ્યા, ત્યાં તે સમ્યજ્ઞિના પરિષામ જ્ઞાનમય જ હોય છે, રાગમય પરિષામ તેને હોતાં નથી.

પ્રશ્ન:- જ્ઞાનીનેય ચારિત્રમોહ વગેરેના ઉદયથી રાગાદિ વિચિત્ર પરિષામો તો વર્તે છે, છતાં તેના પરિષામ જ્ઞાનમય જ કેમ કહ્યા ?

ઉત્તર:- ભાઈ, તે રાગના કાળેય જ્ઞાનીનું જ્ઞાન કાંઈ રાગમય થઈ ગયું નથી, તે તો રાગથી જુદું જ જ્ઞાનસ્વભાવમાં તન્મય વર્તે છે. માટે રાગાદિ છે તે જ્ઞાનીનાં પરિષામ ખરેખર નથી, જ્ઞાનમય ભાવ તે જ જ્ઞાનીનાં પરિષામ છે. રાગના કાળે પણ જ્ઞાની તેને પોતાથી લિન્નપણે જાણો છે, ને તે વખતના જ્ઞાનને પોતાથી અભિન્ન જાણો છે. માટે જ્ઞાનમયપરિષામ જ જ્ઞાનીને છે. સમ્યકૃત્વ-જ્ઞાન-આનંદ એ બધા શુદ્ધપરિષામો જ્ઞાનમાં સમાય છે, પણ રાગાદિ અશુદ્ધ પરિષામો જ્ઞાનમાં સમાતા નથી.

અજ્ઞાનીને રાગ વખતે રાગથી જુદું જ્ઞાન ભાસતું નથી, એટલે તે તો પોતાને રાગમય જ અનુભવે છે, એટલે તેનો બધો અનુભવ અજ્ઞાનમય છે. આનંદસ્વરૂપ આત્માનું ભાન નથી, વેદન નથી, એટલે અજ્ઞાનમય ભાવને જ તે વેદે છે. આ રીતે અજ્ઞાનીના બધા ભાવો અજ્ઞાનમય છે, ને જ્ઞાનીના બધા ભાવો જ્ઞાનમય છે.

રાગાદિથી લિન્ન પરિષામતો જ્ઞાની તે રાગાદિનો કર્તા કેમ હોય ? જ્ઞાનમાં તન્મય પરિષામતો જ્ઞાની જ્ઞાનનો જ કર્તા છે. રાગમાં તન્મય પરિષામતો અજ્ઞાની જ તે રાગાદિનો કર્તા છે. રાગ સાથે એકત્વબુદ્ધિ હોવાને લીધે તેના બધા પરિષામ રાગમય છે એટલે અજ્ઞાનમય છે, રાગથી લિન્ન જ્ઞાનમય પરિષામ અજ્ઞાનીને હોતા નથી. આ રીતે જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીના પરિષામનમાં મોટો તફાવત છે. આ બેદને જે ઓળખે તેને જ્ઞાન અને રાગનું બેદજ્ઞાન થઈને જ્ઞાનમય પરિષામન થયા વગાર રહે નહીં.

અજ્ઞાનીને રાગાદિ સાથે એકતારૂપ જે અશુદ્ધચેતના છે તે બંધનું કારણ છે.

જ્ઞાનીને રાગથી ભિન્ન પોતાના આનંદસ્વભાવને ચેતનારી જે જ્ઞાનચેતના છે તે મોક્ષનું કારણ છે.

આ ‘જ્ઞાનચેતના’ જ જ્ઞાનીનું લક્ષણ છે. જ્ઞાનચેતના છે તે શુદ્ધઆત્માના અનુભવરૂપ છે. શાસ્ત્રોના જ્ઞાનપણા ઉપરથી જ્ઞાનચેતનાનું માપ નથી, જ્ઞાનચેતના તો અંતરમાં આત્માના આનંદને ચેતનારી છે. અજ્ઞાનીને શાસ્ત્રોનું જ્ઞાનપણું હોય તો પણ તેને શુદ્ધઆત્માના વેદનરૂપ જ્ઞાનચેતના નથી, તેના બધા પરિણામ (શાસ્ત્રનું જ્ઞાનપણું પણ) અજ્ઞાનચેતનારૂપ છે. ને જ્ઞાનીને શાસ્ત્રોનું જ્ઞાનપણું વધતું-ઓછું હો પણ અંદર શુદ્ધઆત્માને દૃષ્ટિમાં લઈને તેનો આત્મા શુદ્ધ જ્ઞાનચેતનારૂપે પરિણામી રહ્યો છે; તે જ્ઞાનચેતનામાં અજ્ઞાનનો અંશ પણ નથી. આવી જ્ઞાનચેતનામય જ્ઞાનીના પરિણામ હોવાથી તેના બધા પરિણામ જ્ઞાનમય છે. રાગ તે ખરેખર જ્ઞાનચેતનાના પરિણામ નથી, તે તો જ્ઞાનચેતનાથી બહાર જ છે.

અરે, આવી જ્ઞાનચેતનાને ઓળખે તો તેના અપાર મહિમાની ખબર પડે. સમ્યજદ્ધિના બધા પરિણામ જ્ઞાનમય થાય છે. જ્ઞાનીનું જ્ઞાન ક્યારેય રાગમય થતું નથી; એટલે તેના જ્ઞાનપરિણામ કઢી બંધનું કારણ થતા નથી. અબંધસ્વરૂપ આત્મસ્વભાવમાં એકપણે પરિણામતું જ્ઞાન બંધનું કારણ કેમ હોય? -ન જ હોય. અને જે અદ્ય રાગાદિ છે તેમાં તો જ્ઞાનની તન્મયતા નથી; તો જેની સાથે તેને તન્મયતા નથી તે બંધભાવોને જ્ઞાનીનાં પરિણામ કેમ કહેવાય? તે બંધપરિણામને ધર્માની દૃષ્ટિ પોતામાં સ્વીકારતી નથી, તેના જ્ઞાનપરિણામ રાગથી જુદા જ રહે છે. જ્ઞાન અને રાગના સ્વરૂપની આવી ભિન્નતાનો નિર્ણય કરતાં જરૂર બેદજ્ઞાન થાય છે.

અજ્ઞાનીને પર્યાયે પર્યાયે રાગાદિ બંધભાવો સાથે એકત્વબુદ્ધિ છે, એટલે તેના બધા ભાવો અજ્ઞાનમય છે. ભિન્ન જ્ઞાનની તો તેને ખબર નથી. અશુભ કે શુભ બંને ભાવ વખતે અજ્ઞાની પોતાને રાગમય અશુદ્ધ જ દેખે છે, એનાથી જુદું સ્વરૂપ એને ભાસતું નથી. પાપના અશુભ કે પુણ્યના શુભ તે બધા પરિણામો જ્ઞાનમાંથી ઉપજેલા નથી પણ અશુદ્ધજ્ઞતિમાંથી જ ઉપજ્યા છે, એટલે તે ભાવો જ્ઞાનમય નથી પણ અજ્ઞાનમય છે, અશુદ્ધ છે. જ્ઞાનીને, શુભ-અશુભ વખતેય તેનાથી જુદી નિર્ભળ જ્ઞાનધારા ચાલી રહી છે.

શુભ કે અશુભ પરિણામ તથા તે સંબંધી બાબ્દ કિયા, તો અજ્ઞાનીને હોય, જ્ઞાનીને પણ હોય, બંનેને એક સરખા જેવું દેખાય, પણ તે જ વખતે અંતરની પરિણામધારામાં બંને વચ્ચે મોટો ફેર છે. જ્ઞાનીનું જ્ઞાન તો તે જ વખતે રાગાદિથી વેગળું રહીને પરિણામે છે, ને અજ્ઞાની રાગાદિમાં તન્મયબુદ્ધિથી વર્તે છે; એટલે જ્ઞાની જ્ઞાનમય પરિણામમાં અબંધપણે વર્તી રહ્યા છે, ને અજ્ઞાની રાગાદિ બંધભાવોમાં વર્તી રહ્યો છે, જ્ઞાન ને રાગની બિન્નતા લક્ષમાં આવ્યા વગર જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીનો આ ફેર સમજાય નહિં. જ્ઞાનીને જે બેદજ્ઞાન થયું છે તે જ્ઞાન શુભશુભ વખતેય ખસતું નથી, શુભશુભમાં તેનું જ્ઞાન ભળી જતું નથી પણ બિન્ન જ રહે છે. આવી બિન્નતાનું ભાન તે જ્ઞાનયેતના છે; ને આવી જ્ઞાનયેતના બંધનું કારણ થતી નથી. જ્ઞાનીને જ આવી જ્ઞાનયેતના હોય છે.

નિર્વિકલ્પતા વખતે જ ધર્મને જ્ઞાનયેતના હોય ને અશુભ કે શુભરાગ વખતે તે જ્ઞાનયેતના ચાલી જાય-એમ નથી. ચૈતન્યસ્વભાવને અવલંબનારી જ્ઞાનયેતના તેને સદાય વર્તે છે. રાગ વખતે તેની ચેતના રાગમય થઈ જતી નથી, પણ રાગથી બિન્ન શુદ્ધજ્ઞાત્માને ચેતતી થકી તે ચેતના તો ચેતનામય જ રહે છે. માટે જ્ઞાનીને સદાય ચેતનભાવરૂપ પરિણામ વર્તે છે. તે ભાવ બંધનું કારણ નથી, તે અબંધભાવ છે, ને તે મોક્ષનું કારણ છે.

અહો, ચૈતન્યસ્વભાવનો જેને પ્રેમ જામ્યો છે તેનાં પરિણામ તેવી જાતનાં જ હોય છે. દ્રવ્યનો એવો જ શુદ્ધસ્વભાવ છે કે તેના આશ્રયે શુદ્ધતા જ પરિણામે છે, અને રાગાદિમાં તન્મયબુદ્ધિથી અજ્ઞાનીને બધા અશુદ્ધપરિણામ જ થાય છે, તે અજ્ઞાનમય જ છે. જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીના પરિણામનમાં આ મોટો ફેર છે. અજ્ઞાની બિન્નજ્ઞાનને ભૂલીને રાગાદિ બંધભાવના અનુભવમાં જ અટકી જાય છે એટલે તેને બંધન જ થાય છે, શુદ્ધતા જ રાય થતી નથી. અને જ્ઞાની તો રાગથી બિન્ન જ્ઞાનમયભાવમાં પરિણામતો થકો મોક્ષને સાધે છે, તેને બંધન થતું નથી, તેને શુદ્ધતા થતી જાય છે. આ રીતે જ્ઞાનીના બધા ભાવો જ્ઞાનમય છે; એવી જ્ઞાનયેતનાનો કોઈ અપાર મહિભા છે કે જે મોક્ષને સાધે છે.

(જય જિનેન્દ્ર)

પરમ શાંતિદાતારી અધ્યાત્મભાવના

(લેખાંક-૫૭) (અંક ૨૮૮ થી ચાલુ)

ભગવાનશ્રી પૂજ્યપાદસ્વામીરચિત સમાધિશતક ઉપર પૂજ્યશ્રી
કાનજીસ્વામીનાં અધ્યાત્મભાવનાભરપૂર વૈરાજ્યપ્રેરક પ્રવચનોનો સાર.

[વીર સં. ૨૪૮૨ શ્રાવણ સુદ ૧૧]

હવે અભિન્ન ઉપાસનાનું દૃષ્ટાંત તથા ફળ કહે છે-

**ઉપાસ્યાત્માનમેવાત્મા જાયતે પરમોऽથવા
મથિત્વાત્માનમાત્મૈવ જાયતેઽગ્નિ યથાતરુઃ ॥ ૧૮ ॥**

આત્માની ઉપાસનામાં, બિન્ન ઉપાસના અને અભિન્ન ઉપાસના એમ બે પ્રકાર છે; અહૃત-સિદ્ધના સ્વરૂપને જાહીને તેવા પોતાના સ્વરૂપને ધ્યાવવું તે ઉપાસના છે; તેમાં અરિહંતની ઉપાસના કહેવી તે બિન્ન ઉપાસના છે, ને પોતાના સ્વરૂપની ઉપાસના કહેવી તે અભિન્ન ઉપાસના છે. બિન્ન ઉપાસનાની વાત દ્વારી ગાથામાં કરી; અને વાંસમાંથી સ્વંય અજીન થાય છે તે દૃષ્ટાંતે અભિન્ન ઉપાસનાનું સ્વરૂપ આ ગાથામાં સમજાવે છે.

જેમ વાંસનું ઝડ બહારના બીજા કોઈ સાધન વગર પોતે પોતાની સાથે જ ઘસારા વડે અજીનરૂપ થઈ જાય છે; તેમ આત્મા બીજા કોઈના અવલંબન વગર, પોતે પોતામાં જ એકાગ્રતાના મથન વડે પરમાત્મા થઈ જાય છે. જેમ વાંસમાં શક્તિરૂપે અજીન ભરેલો છે, તે વાંસ ઘસારા વડે પોતે વ્યક્ત અજીનરૂપ પરિણામી જાય છે; તેમ આત્મામાં પરમાત્મદશા શક્તિરૂપે પડી છે, તે પર્યાયને અંતરમાં એકાગ્ર કરીને સ્વભાવનું મથન કરતાં કરતાં આત્મા પોતે પરમાત્મદશારૂપ પરિણામી જાય છે. આમાં જે ત્રિકાળ શક્તિ છે તે શુદ્ધઉપાદાન છે, ને પૂર્વની મોક્ષમાર્ગરૂપ પર્યાય તે વ્યવહારકારણ છે તેથી તેને નિમિત્ત પણ કહેવાય, ત્રિકાળરૂપ જે શુદ્ધ સ્વભાવ છે તે જ મોક્ષનું પરમાર્થ કારણ છે. તે કારણસ્વરૂપમાં એકાગ્ર થતાં મોક્ષ થાય છે. અહીં તો અભિન્ન ઉપાસના બતાવવી છે, એટલે આત્મા પોતે પોતામાં એકાગ્રતા વડે પોતાની ઉપાસના કરીને પરમાત્મા થઈ જાય છે. જુઓ, આ સીધો સટ મોક્ષનો માર્ગ ! આત્માની ઉપાસના તે જ મોક્ષનો સીધો અને અફર માર્ગ છે.

જુઓ, આમાં નિશ્ચય-વ્યવહાર કઈ રીતે આવ્યા ? ત્રિકાળ કારણપરમાત્મા ભૂતાર્થ-

હોવાથી તે મોક્ષનું નિશ્ચયકારણ છે, અને મોક્ષમાર્ગરૂપ પર્યાય તો અભૂતાર્થ હોવાથી વ્યવહારકારણ છે. તેમાં નિશ્ચયકારણને શુદ્ધઉપાદાન કહેવાય, ને વ્યવહારકારણને નિમિત્ત કહેવાય. —આ રીતે અધ્યાત્મદિષ્ટમાં સૂક્ષ્મતાથી પોતામાં જ ઉપાદાન-નિમિત્ત છે. “અભિજ્ઞ-ઉપાસના” માં સંયોગની વાત ન આવે, સંયોગ તો બિન્ન છે.

જેમ વાંસનું ઝડ પોતે પોતાની ડાળીઓ સાથે જ ઘસાતુ ઘસાતુ અજ્ઞિનરૂપ થઈ જાય છે; તેમ આત્મા પોતે પોતાના ગુણો સાથે ઘસાતો—ઘસાતો, એટલે કે અંતર્મથનવડે પર્યાયને આત્મામાં એકાગ્ર કરતો કરતો, પોતે પરમાત્મા થઈ જાય છે. અંતર્સ્વરૂપમાં લીન થઈને આત્મામાં અભેદતા કરવી તે અભેદ ઉપાસના છે; ને અભેદ ઉપાસના જ મોક્ષનું કારણ છે.

પ્રશ્ન:- બિજ્ઞ ઉપાસનાનું ફળ પણ મોક્ષ કહ્યું હતું ?

ઉત્તર:- ત્યાં બિજ્ઞ ઉપાસનામાંથી અભિજ્ઞ ઉપાસનામાં આવી જાય છે—તે પરમાત્મા થાય છે, અરહિંત અને સિદ્ધ ભગવાનનો નિર્ણય કરીને તેવા પોતાના સ્વભાવ તરફ જે વળી ગયો એટલે કે બિજ્ઞ ઉપાસના છોડીને અભિજ્ઞ ઉપાસનામાં આવી ગયો, તેને પરમાત્મદશા થઈ; ત્યાં નિમિત્તથી તેને બિજ્ઞ ઉપાસનાનું ફળ કહ્યું.

અણી તો તેથી પણ સૂક્ષ્મ વાત છે, અણી તો જે નિશ્ચયમોક્ષમાર્ગરૂપ પર્યાય છે તે પણ મોક્ષનું કારણ વ્યવહારે છે, કેમકે મોક્ષપર્યાય થતાં તે મોક્ષમાર્ગ પર્યાયનો તો વ્યય થઈ જાય છે; તે પોતે કાર્યરૂપે પરિણમતિ નથી માટે તે નિમિત્ત છે; ને ધ્યુવસ્વભાવ સાથે અભેદ થઈને મોક્ષપર્યાયરૂપ કાર્ય થયું છે તેથી તે નિશ્ચયકારણ છે. મોક્ષપર્યાય તે પણ વ્યવહારનયનો વિષય છે. ને અભેદ દ્વય નિશ્ચયનયનો વિષય છે. તેના જ આશ્રયે મુક્તિ થાય છે.

જ્ઞુઓ, આ મોક્ષનો રસ્તો કહેવાય છે.

અપનેકો આપ ભૂલકે ફેરાન હો ગયા.

અપનેકો આપ જાનકે મુક્તિ હો ગયા.

અજ્ઞાનથી સંસાર; ને બેદજ્ઞાનથી મોક્ષ. બેદજ્ઞાન શું કહેવાય તેની આ વાત છે. બેદજ્ઞાની પોતાના ચિદાનંદ સ્વભાવને દેખાદિથી બિજ્ઞ-રાગાદિથી બિજ્ઞ જાહીને, તેમાં જ એકાગ્રતા વડે મુક્તિ પામે છે. અજ્ઞાની રાગાદિને પોતાનું સ્વરૂપ માનીને તેમાં એકાગ્રતા વડે સંસારમાં રખડે છે.

મોક્ષ માટે કોની ઉપાસના કરવી ? —કે પોતાના આત્માની જ ઉપાસનાવડે મુક્તિ થાય છે. બાબ્ય પદાર્થો તરફના સંકલ્પ-વિકલ્પો છોડીને, પોતે પોતાના આત્મામાં લીન થઈને તેની ઉપાસના કરતાં પરમાત્મદશા પ્રગટી જાય છે. —આમાં પોતે જ ઉપાસક છે ને પોતે જ ઉપાસ્ય છે, —તેથી આ અભિજ્ઞ

ઉપાસના છે. આવી ઉપાસના વિના મુક્તિ નથી. જેમ વાંસના વૃક્ષને અજિનરૂપ થવામાં પોતાથી ભિન્ન બીજું સાધન-નિમિત્ત નથી, પોતે પોતામાં જ વર્ષણવડે અજિનરૂપ થાય છે; તેમ આત્માને પરમાત્મા થવામાં પોતાથી ભિન્ન બીજું સાધન નથી, પોતે પોતામાં જ વર્ષણવડે (-નિર્વિકલ્પ લીનતા વડે) પોતાના ધ્યાનથી જ પરમાત્મા થઈ જાય છે. નિજસ્વરૂપને ધ્યાવી ધ્યાવીને જ અનંતા જીવો સિદ્ધપદને પામ્યા છે. અનંતા જીવો આત્માને ધ્યાવીને પરમાત્મા થયા છે, પણ પરને ધ્યાવીને પરમાત્મા નથી થયા.

આત્માનો દ્રવ્યસ્વભાવ ત્રિકાળ મોક્ષસ્વરૂપ છે, ને પર્યાયમાં મોક્ષ નવો પ્રગટે છે; એટલે “દ્રવ્યમોક્ષ” ત્રિકાળ છે, ને તેના આશ્રયે “ભાવ-મોક્ષ” (મુક્તદશા) પ્રગટી જાય છે. શક્તિના ધ્યાનવડે મુક્તિ થાય છે. ધ્યાતા, ધ્યાન અને ધ્યેય એ કાંઈ જુદાજુદા નથી, આત્મા પોતે ધ્યાતા, પોતે જ ધ્યેય અને પોતામાં જ એકાગ્રતારૂપ ધ્યાન, -આવી અભિન્ન આરાધનાનું ફળ મોક્ષ છે. ધ્યાતા અને ધ્યેયનો પણ ત્યાં બેદ રહેતો નથી; દ્રવ્ય-પર્યાયની એકતા થઈ ત્યાં દ્રવ્ય ધ્યેય અને પર્યાય ધ્યાતા-એવા પણ બેદ રહેતો નથી. -આવી અબેદ ઉપાસનાવડે આત્મા પરમાત્મા થઈ જાય છે.

જુઓ, ભાઈ ! એકવાર આ વાતનો અંતરમાં નિર્ણય તો કરો....જેને માર્ગનો નિર્ણય સાચો હશે તેના નીવેડા આવશે, પણ માર્ગનો જ નિર્ણય નહિ કરે ને વિપરીત માર્ગ માનશે તો અનંતકાળે પણ નીવેડા નહિ આવે. અરે ! આવો અવતાર પામીને જુંગીમાં સત્ય માર્ગના નિર્ણયનો પણ અવકાશ ન લ્યે તો તેણે જીવનમાં શું કર્યું ? માર્ગના નિર્ણય વગર તો જીવન વ્યર્થ છે. માટે આત્માના હિત માટે માર્ગનો નિર્ણય કરવો જોઈએ. નિર્ણય કરે તેનું પણ જીવન સફળ છે. જેણે યથાર્થ માર્ગનો આત્મામાં નિર્ણય કરી લીધો છે તે કમેકમે તે માર્ગ ચાલીને મુક્તિ પામશે.

આ રીતે આત્મસ્વરૂપની આરાધનાથી જ મુક્તિ થાય છે-માટે તેની જ ભાવના કરવી.

॥ ૬૮ ॥

અનંત ચૈતન્યવૈભવવાળા આત્માને જેણે જાણ્યો તેણે
ચૌદ બ્રહ્માંડના સારને જાણી લીધો. અહા, આત્માને જાણવામાં
અંતર્ભૂખ ઉપયોગનો અનંત પુરુષાર્થ છે; તેમાં તો મોક્ષમાર્ગ
આવી જાય છે. સ્વમાં જે સન્મુખ થયો; તેણે પરથી સાચી
ભિન્નતા જાણી, એટલે ખરું ભેદજ્ઞાન થયું. આવી દશા હોય તે
જીવ ધર્મ છે, -ભલે તે ગૂહસ્થપણામાં હોય.

અનુભવનશીલ જીવ પરમ સુખી છે

(સમયસાર કલશ ૬૮-૭૦ ઉપરના પ્રવચનમાંથી)

અનુભવનશીલ જીવ પરમ સુખી છે. -એવો અનુભવ કેમ પ્રગટે? -તે અહીં બતાવ્યું છે. શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુમાં તન્મય થતાં અતીન્દ્રિયસુખનો સ્વાદ આવે છે. શાંત-નિર્વિકલ્પ થઈને આવો અનુભવ થાય છે. પણ અશુદ્ધતાના કે શુદ્ધતાના વિકલ્પો કર્યા કરે કે 'હું આવો છું-હું આવો છું' ત્યાં સુધી વિકલ્પના કર્તૃત્વમાં રોકાયેલા તે જીવને ચૈતન્યના સુખનો અનુભવ થતો નથી. અંતર્મુખ નિર્વિકલ્પપરિણામ નથી કરતો ત્યાંસુધી ક્યાંક વિકલ્પના કર્તૃત્વમાં રોકાયેલો છે. વિકલ્પમાં સાચો આત્મા વિષયરૂપ થતો નથી, ઉપયોગ અંતરમાં વળે ત્યારે જ આત્મા યથાર્થસ્વરૂપે વિષયરૂપ થાય છે. ઉપયોગ વિકલ્પમાં અટકે છે ત્યાંસુધી આત્મા લક્ષણત થતો નથી. તેથી કહે છે કે વિકલ્પમાં આકૃળતા છે-હુંખ છે, તેમાં નિર્વિકલ્પ સુખ અનુભવાતું નથી. વસ્તુમાત્રને શાનમાં અનુભવતાં વિકલ્પ મટે છે ને પરમસુખ થાય છે.

ધર્મજીવ કેવા છે? -કે શુદ્ધચૈતનામાત્ર જીવસ્વરૂપના અનુભવનશીલ છે. ધર્માનું આ લક્ષણ બહુ જ ટૂંકુ ને ઘણું જ સારું છે. અનુભવમાં ચૈતન્યવસ્તુનો સીધો સ્વાદ આવે છે ત્યાં કોઈ કલ્પના રહેતી નથી, વિકલ્પ રહેતા નથી. જીણું કહો કે સરલ કહો-વસ્તુસ્વરૂપ આવું જ છે. ભગવાને જેવો આત્મા જોયો તેવો આત્મા અંતરમાં જોવા આ જીવ જીય ત્યારે ગુણભેદના વિકલ્પો તેને રહેતા નથી; સમરસસ્વરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદના વેદનસંહિત આત્મા દેખાય છે. વિકલ્પો તે વિષમભાવ છે; વિષમભાવમાં આત્મા દેખાતો નથી, શાંતચિત્તરૂપ સમભાવ (નિર્વિકલ્પભાવ) માં આત્મા સાક્ષાત્ દેખાય છે-અનુભવાય છે. ને આવો અનુભવ કરનારો જીવો જ પરમ સુખી છે. -આમાં વીતરાગભાવરૂપ ધર્મ છે.

ગુણભેદરૂપ વિકલ્પમાં વીતરાગતા નથી, એટલે તેમાં સમ્યગ્દર્શન-શાન-ચારિત્ર નથી; તેમાં તો હુંખ છે. આંગણે આવીને સ્વરૂપમાં કેમ જવું-તે વાત છે. શુદ્ધચૈતન્ય

વસ્તુમાં તન્મય ઉપયોગ થયો ત્યાં વિકલ્પ છૂટી ગયા ને અભેદ અનુભૂતિ થઈ. -તે વખતે શાંતચિંતા થયેલો તે જીવ ચૈતન્યના સાક્ષાત્ અમૃતને પીએ છે. -તેમાં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સમાય છે.

એક સત્ત્વને અનેક પ્રકારે કલ્પનામાં લેતાં પક્ષપાત થાય છે-વિકલ્પ થાય છે; તે અનેકરૂપ કલ્પનાથી રહિત થઈને ઉપયોગ જ્યાં એકરૂપ વસ્તુમાં એકાગ્ર થયો ત્યાં શુદ્ધસ્વરૂપ અનુભવાય છે ને નિર્વિકલ્પ શાંતરસ ઉલ્લસે છે. આવો અનુભવ થયો ત્યારે સમ્યગ્દર્શન થયું, ત્યારે પરમાર્થદર્શન થયું ને ત્યારે મોક્ષમાર્ગ ખૂલ્યો. તેથી આવો અનુભવશીલ જીવ પરમ સુખી છે.

અરે, આ આત્માની પોતાની અંદરની વાત, તે કેમ ન સમજાય? પોતાનું જેવું શુદ્ધ સ્વરૂપ છે તેવું જ્યાં લક્ષમાં આવે ત્યાં વિકલ્પ છૂટી જાય છે ને નિર્વિકલ્પ અનુભવમાં અતીનિદ્રય આનંદ થાય છે. એ આનંદના સ્વાદમાં કોઈ રાગની-વિકલ્પની અપેક્ષા નથી. એ આનંદનો અનુભવ પોતાના સ્વસંવેદન જ્ઞાનમાં પ્રત્યક્ષ છે, ઇન્દ્રિયોનું તેમાં આલંબન નથી, મનના વિકલ્પોની તેમાં અપેક્ષા નથી. આવો અનુભવ તે મહાન સુખ છે.

આત્માનો સ્વભાવ મોહ રહિત છે. તે મોહ રહિત છે-એ વાત સાચી, પણ ‘મોહ રહિત છું’ એવો તેનો વિકલ્પ તે કાંઈ આત્મા નથી, તે વિકલ્પના પરિણમનમાં ઊભો રહીને આત્મા અનુભવાતો નથી. અકર્તા-અભોક્તાના વિકલ્પોવડે અકર્તા-અભોક્તારૂપ પરિણમન થતું નથી. પણ વિકલ્પથી જુદો પડીને વસ્તુમાં જતાં અકર્તા-અભોક્તારૂપ પરિણમન થઈ જાય છે. વિકલ્પથી જુદો ઉપયોગ અંતરમાં સાક્ષાત્ શુદ્ધાત્માને સંચેતે છે-અનુભવમાં લ્યે છે. આવો અનુભવ તે ધર્મ છે; ને આવો એકષણનો ધર્મ કેવળજ્ઞાનને શીંગપણે બોલાવે છે કે ઝટ આવ!

મોહરહિતના વિકલ્પમાં અટકવું તે પણ મોહ જ છે. તે વિકલ્પમાં અટકેલા જીવને અનુભવરૂપ પરિણમન થતું નથી પણ મોહરૂપ પરિણમન થાય છે. વસ્તુને અનુભવમાં લ્યે તો વિકલ્પ તૂટીને આનંદ અનુભવાય. ભાઇ, શેમાં ઊભો રહીને તારે વસ્તુને અનુભવમાં લેવી છે? -તો એમ અનુભવ નહિ થાય. વિકલ્પમાં વસ્તુ નહિ અનુભવાય; વસ્તુ તો વસ્તુમાં સીધો ઉપયોગ જોડતાં અનુભવાશે. વિકલ્પમાં શુદ્ધ વસ્તુનું પરિણમન

નથી, તેમાં તો રાગનું પરિણામન છે. અંતરમાં ઉપયોગ વળ્યો ને નિર્વિકલ્પ અનુભવ થયો તેમાં શુદ્ધવસ્તુનું પરિણામન છે. વસ્તુમાં ન જાય ને વિકલ્પમાં ઊભો રહે તો અનુભવનો સ્વાદ આવે નહીં, પરમસુખ થાય નહીં ને દુઃખ મટે નહીં. અનુભવીનાં હદ્ય બહુ ઊડા છે.

વિકલ્પોની જાળને ‘સ્વચ્છા’ -પોતાની મેળે ઊભી થાય છે એમ કહ્યું છે, એટલે કે વસ્તુમાંથી તે વિકલ્પો ઊઠતા નથી. વસ્તુના વેદનમાં વિકલ્પો નથી. વિકલ્પો વસ્તુનું અવલંબન લેતા નથી. વસ્તુનું અવલંબન લ્યે તો વિકલ્પ તૂટ્યા વગર રહે નહીં. વસ્તુને જે અનુભવમાં નથી લેતો ને નયપક્ષના વિચાર કર્યા કરે છે તેને વિકલ્પની જાળ આપોઆપ ઊઠ્યા જ કરે છે, તે વિકલ્પજાળને ભેટીને અંતરના ચૈતન્યસ્વરૂપમાં જે ગુસ થયા તેઓ સમરસમય એક સ્વભાવને અનુભવે છે, શુદ્ધસમયસારને જ ચેતે છે- અનુભવે છે. અનુભવમાં આવા ચૈતન્યપ્રકાશની સ્ફુરણા થતાં વેંત જ વિકલ્પોની ઇન્દ્રજાળ ગુમ થઈ જાય છે, ત્યાં કોઈ વિકલ્પો ઊઠતા નથી.

ચૈતન્યની આવી અનુભૂતિ એ જ જૈનધર્મની મૂળ વસ્તુ છે. આવી અનુભૂતિમાં જ વીતરાગી મોક્ષમાર્ગ સમાય છે; ને આવા અનુભવશીલ જીવ પરમ સુખી છે.

અહા ! એ દેશ્યો કેવા હશે કે જ્યારે કુંદકુંદસ્વામી ને અમૃતચંત્રસ્વામી જેવા ધર્મધૂરંધર હિગંબર સન્તો હાથમાં કમંડલ ને મોરપિંદી લઈને આ ભરતભૂમિમાં વિચરતા હશે, ને આવો ‘આત્મવૈભવ’ જગતના જીવોને દેખાડતા હશે ! એ વીતરાગમાર્ગી સન્તો જાણે સિદ્ધપદને ભેગું લઈને ફરતા હતા...એમની પરિણાતિ અંતર્મુખ થઈને ક્ષણોક્ષણે સિદ્ધપદને ભેટતી હતી. -આવા મુનિઓએ તીર્થકરહેવનું શાસન ટકાવ્યું છે.

અનુભવ કેટલા હિ' માં થાય ?

આત્માને અનુભવમાં લેવાનો આ અવસર છે. માટે
હે વાતીડા ! આજસ કરીશ મા...પ્રમાણી થઈશ મા.

અહો, સ્વાનુભૂતિમાં આત્માની પ્રસિદ્ધિ થાય છે. તે મહા આનંદદાયક છે. સન્તોષે પોતાના અનુભવમાં લઈને આવો આત્મા પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, અને વાણીદ્વારા જગતના જીવોને માટે પણ તે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. સમયસારની આ ટીકાનું નામ આત્મખ્યાતિ છે, આત્મખ્યાતિ એટલે આત્માની પ્રસિદ્ધિ, આત્માનો અનુભવ. -તેની રીત સન્તોષે બતાવી છે. આ સમયસારમાં તેનું ઉત્કૃષ્ટ વર્ણન છે. જેમ ચક્કવર્તીના નવનિધાન અખૂટ છે, તે કદી ખૂટતા નથી, તેમ આત્મામાં અપાર અક્ષય ચૈતન્યનિધાન છે, અનુભવદ્વારા તેને ખોલ્યા જ કરો પણ તે કદી ખૂટતા નથી. જગતને આવો આત્મવૈભવ સર્વજ્ઞદેવે ખુલ્લો કરીને બતાવ્યો છે. અહો, આ તો વીતરાળી સન્તોના અંતરના અનુભવની વાત છે. આના ભાવો સમજવા માટે અંતરમાં ઘણું ઊંડું મંથન માંગે છે. અંદરમાં મંથન વગર આવો આત્મા અનુભવમાં આવે નહીં. આત્માની સમજણ માટે ને અનુભવ માટે અંદરમાં ઘણો ઉગ્ર પ્રયત્ન હોય છે; જગતથી કેટલી ઉદાસીનતા ને ચૈતન્યની કેટલી પ્રીતિ હોય ! ત્યારે આત્મા અનુભવમાં આવે.

કેટલા હિ' માં અનુભવ થાય ?

જેવી પોતાની રુચિની ઉગ્રતા. કોઈને અંતર્મુહૂર્તમાં જ અનુભવ થાય છે. પણ એને માટે મુદ્દત ન હોય કે આટલા હિવસમાં અનુભવ થઈ જાય તો જ કરવો છે. રુચિવાળી વસ્તુના પ્રયત્નમાં ફં ન હોય, કાળની મર્યાદા ન હોય. જો કે ખરા મુમુક્ષુને રુચિની ઉગ્રતા તો એવી હોય કે આજે જ અત્યારે જ આત્મામાં ઊતરીને તેને અનુભવમાં લઉં. પછી પ્રયત્ન ઉપડતાં ઉપડતાં જરાક વાર લાગે તો તે થાકીને પ્રયત્ન છોડી દેતા નથી, પણ વધુ ને વધુ ઉગ્ર પ્રયત્ન વડે ઉધ્યમ કરીને અંતે સાક્ષાત્ આત્માનો અનુભવ કરે છે.

સાચી રૂચિના પ્રયત્ન વડે એવો અનુભવ જરૂર થાય છે. ખરો આત્માર્થી એવા દેટ નિશ્ચયવાળો હોય છે કે અંતર્દેણિથી આત્માને દેખ્યે છૂટકો, ત્યાં સુધી બજાર નીકળવું નથી, રૂચિને બીજે જ્યાંય જવા હેવી નથી. એકધારો આવો પ્રયત્ન કરનારને આત્માના આનંદની પ્રાપ્તિ જરૂર થાય છે. આ અંતરના ઉચ્ચ પ્રયત્ન વગર આત્મા અનુભવમાં આવે નહીં. ભાઈ, વિકલ્પાતીત ભગવાન આત્મા, આનંદનો નાથ, તેને તે પૂર્વ કદ્દી અનુભવમાં લીધો નથી, તેને અનુભવમાં લેવાનો આ અવસર છે. માટે હે વાતીડા ! અત્યારે તું આળસ કરીશ નહીં, પ્રમાદી થઇશ મા. (આત્મવૈભવ)

તત્ત્વવેદી ધર્મત્માનું વેદનું

- આત્માની પર્યાયને અંદરમાં વાળીને જે આત્માના આનંદનું વેદન આવે, તે વેદન કરનાર જીવ તત્ત્વવેદી છે.
- ચૈતન્યને સ્પર્શતાં વિકલ્પ તૂટતાં આનંદનું વેદન રહ્યું, આ જ ધર્મ જીવનું વેદન છે.
- અહા, ચૈતન્યના આનંદની વાત અંતરના પ્રેમથી જીવ કદી સાંભળી નથી.
- વિકલ્પના વેદનમાં ઊભો છે ત્યાંથી ખસીને ચૈતન્યના વેદનમાં જ્યાંસુધી ન આવે ત્યાંસુધી નિર્વિકલ્પ આનંદનો અનુભવ થાય નહિં, ને વિકલ્પનું કર્તાપણું છૂટે નહિં.
- ચૈતન્યના આનંદમાં પ્રવેશ કરવાની આ વાત છે.
- વિકલ્પ કે જે પોતાના સ્વભાવની ચીજ નથી, તેના વડે સ્વભાવમાં પ્રવેશ થઈ શકે નહીં, ચૈતન્યભાવ વડે જ ચૈતન્યમાં પ્રવેશ થઈ શકે.
- ધર્મ જીવ ચૈતન્યભાવવડે પક્ષાતિકાન્ત થઈને પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપને વેદે છે.
- વિકલ્પનો સ્વાદ ને ચૈતન્યનો સ્વાદ જ અત્યંત જુદ્દો છે; ચૈતન્યનો સ્વાદ અત્યંત મધુર શાંતરસમય છે; વિકલ્પનો સ્વાદ આકૃણતામય છે.
- ચૈતન્યસ્વભાવના લક્ષે જે ઊપાડ્યો તે ચૈતન્ય પરિણામને એકાગ્ર કરીને આનંદને અનુભવશે...તેમાં વિકલ્પનો અભાવ છે. -આવી અનુભૂતિ તે ધર્મનું વેદન છે. અંદરમાં આવી અનુભૂતિ વગર કોઈ ધર્મ થવાનું માને તો તે કલ્પનામાત્ર છે.
- વિકલ્પમાં ઊભો રહ્યીને કરેલો નિર્ણય તે સાચો નિર્ણય નથી; સ્વરૂપસન્મુખ થઈને કરેલો નિર્ણય તે સાચો નિર્ણય છે. એવો નિર્ણય કરીને ધર્મ નિર્વિકલ્પ થઈને આત્માના આનંદને અનુભવે છે. -એ તત્ત્વવેદી ધર્મત્માનું અપૂર્વ વેદન છે. (કળશ ટીકા-પ્રવચનમાંથી)

આત્માનો ધંધો.....આત્માની કિયા

આત્માને લાભનો ધંધો એટલે કે લાભનો વેપાર શું છે ? ને આત્માના હિતની ખરી કિયા તથા તેનું સાધન શું છે તે અહીં સુગમ શૈલીથી સમજાવ્યું છે.

હે જીવ ! તું એમ વિચાર કે મારે મારા આત્માનો ધંધો કરવો છે, બહારનો ધંધો કરવો નથી. બહારનો ધંધો આત્મામાં નથી. જેના વેપારથી એટલે કે જેમાં ઉપયોગને જોડવાથી આત્માને આનંદનો લાભ થાય એવો વેપાર મારે કરવો છે. બહારમાં ઉપયોગ ભમાવતાં તો અનંતકાળ વીત્યો પણ આનંદ ન મળ્યો, માટે હે જીવ ! હવે તારા ઉપયોગનો અંતરમાં જોડ. ભાઈ, તારી ચૈતન્યવસ્તુનો અપાર મહિમા છે. અંતરમાં નજર કરીને તારી ચૈતન્યચીજને દેખ તો ખરો ! અરે, પોતે પોતાને ન દેખો-એ કેવી વાત ! ચૈતન્યવસ્તુને જે નથી દેખતો તેણે આત્માને ખરેખર માન્યો નથી.

- ✿ શરીર વગેરે અજીવની સાથે આત્માને કર્તાકર્મપણું જે માને તેણે અજીવ સાથે આત્માની એકતા માની એટલે કે આત્માને અજીવ માન્યો.
- ✿ રાગાદિ વિકાર સાથે આત્માને કર્તાકર્મપણું જે માને તેણે આત્મા અને આસવને એક માન્યા; એટલે આત્માને અશુદ્ધ જ માન્યો.
- ✿ આત્મામાં કિયાશક્તિ છે એ ખરું, પણ તે શક્તિ એવી નથી કે જડની કિયાને કે રાગની કિયાને કરે. એ કિયાશક્તિ વડે તો આત્મા પોતાના સ્વભાવભૂત કારકોને અનુસરતો થકો નિર્ભળ ભાવરૂપે પરિણમે છે. તે નિર્ભળભાવ સાથે આત્માને એકતા છે એટલે તેમાં જ કર્તાકર્મપણું છે.

એવી જ રીતે કર્તા-કર્મની જેમ સાધનમાં પણ સમજવું. જડની કિયાને જેણે પોતાની પર્યાયનું સાધન માન્યું તેણે આત્માને જડથી લિન્ન ન

જાણ્યો; શુભરાગની કિયાને જેણો પોતાની શાનપર્યાયનું સાધન માન્યું તેણે આત્માને રાગથી લિન્ન ન જાણ્યો.

જડને અને વિકારી રાગને પોતાના ધર્મનું સાધન માનતાં કેટલી ગંભીર મોટી ભૂલ થાય છે તેની અશાનીને ખબર નથી. ભાઈ, જડને અને વિભાવને આત્માનું સાધન માનતાં તારી મિથ્યામાન્યતામાં આખો આત્મા જ જડરૂપ ને વિભાવરૂપ મનાઈ જાય છે, ને અનંત ગુણના નિર્મળસ્વભાવનો નકાર થઈ જાય છે, -એ કેવી મોટી ભૂલ છે ! જો ચેતનસ્વભાવને જડથી ને વિભાવથી લિન્ન જાણો તો તે જડને કે વિભાવને પોતાનું સાધન માને નહિં, કેમકે લિન્ન સાધન હોતું નથી. પોતાનું સાધન પોતાથી અલિન્ન હોય છે.

અહો, આ તો પોતાના આત્મા માટે અંદરમાં શાંતિથી સમજવાની વસ્તુ છે, ને એ સમજણનું ફળ સાહિ-અનંત આનંદ છે. એ મહા આનંદની શી વાત ! એ આનંદ આત્મામાંથી પ્રગટયો તે પ્રગટયો, હવે સદાકાળ આત્મા તે આનંદમાં મળ્ય રહેશે. હુઃખનો અભાવ થયો તે એવો અભાવ થયો કે ફરી કદી હુઃખ નહિં થાય. જેની સમજણનું આવું મહાન ફળ તે આત્મસ્વભાવના મહિમાની શી વાત ! આવા આત્માને અનુભવમાં લેતાં સમ્યક્ત્વાદિ અમૃત પ્રગટે છે ને અનાદિનું મિથ્યાત્વાદિનું ઝેર ઊતરી જાય છે.

સુખી થવું હોય તેને માટે આ એક જ રસ્તો છે, બાકી તો બધા હુઃખી થવાના રસ્તા છે. ભગવાન જે રસ્તે મોક્ષ પામ્યા તે આ રસ્તો છે. સન્તોએ પોતાના અંતરમાં જોયેલો આ માર્ગ જગતને ઉપદેશ્યો છે કે હે જીવો ! નિઃશંકપણે આ માર્ગે ચાલ્યા આવો. ભગવાનના ઘરની આ વાત છે, ભગવાનના ઘરનો આ વૈભવ છે, ને આત્માને ભગવાન બનાવવાની આ રીત છે. વાહ રે વાહ ! વીતરાગી સન્તોએ અંદરમાં પોતાનાં કામ તો કર્યો ને વાણીમાં પણ અલૌકિક કથન આવી ગયું. - જગતના એટલા મહા ભાગ્ય છે.

(આત્મવૈભવમાંથી)

વિકલ્પનું કર્તૃત્વ ક્યારે છૂટે ?

બાધાલક્ષમાં રહીને, શુદ્ધસ્વરૂપનો વિકલ્પ કર્યા કરે છે તેમાં વિકલ્પનું કર્તૃત્વ છૂટતું નથી. જો શુદ્ધસ્વરૂપની સન્મુખ થાય તો તેનું નિર્વિકલ્પવેદન થાય છે ને ત્યાં વિકલ્પનું કર્તૃત્વ રહેતું નથી.

સ્વરૂપસન્મુખ થઈને સ્વરૂપનો વિચાર તે તો જ્ઞાન છે, ને જ્ઞાન તે કાંઈ વિકલ્પ નથી.

વિકલ્પ સાથે કર્તાકર્મની પ્રવૃત્તિ ક્યાં સુધી છે ? કે શુદ્ધસ્વરૂપની સન્મુખ નથી થતો ને પર્યાયના લક્ષે-‘હું શુદ્ધ એવા વિકલ્પના વેદનમાં’ અટકે છે ત્યાંસુધી કર્તાકર્મની પ્રવૃત્તિરૂપ અજ્ઞાન છે.

તે કર્તાકર્મની પ્રવૃત્તિ ક્યારે છૂટે ?

કે જ્ઞાનના બળે વિકલ્પથી જુદો પડીને “શુદ્ધ” ની સન્મુખ થઈને તેમાં અબેદ પરિણાતિ કરે, ત્યાં તે પરિણાતિમાં વિકલ્પ સાથે કર્તાકર્મપણું રહેતું નથી; શુદ્ધસ્વરૂપના આનંદનું સાક્ષાત્ વેદન થયું તે વિકલ્પ વગરનું છે. આવા વેદન વગર સમ્યગદર્શન થાય નહીં, ને વિકલ્પની કર્તાબુદ્ધિ મટે નહીં. વિકલ્પના વેદનમાં આકુળતા છે, સ્વરૂપના વેદનમાં આનંદ છે.

અજ્ઞાનીને, જ્ઞાનસાથે એકપણે વિકલ્પ ઉઠે છે-વિકલ્પ તે હું એવા વેદનસહિત વિકલ્પ ઉઠે છે; વિકલ્પથી જુદું વેદન તેને નથી. ને જ્ઞાન થયા પછી જ્ઞાનીને વિકલ્પ ઉઠે તે જ્ઞાનથી જુદાપણે રહે છે, એકપણે નથી, જ્ઞાનના કાર્યપણે નથી. જ્ઞાનનું વેદન વિકલ્પથી જુદું જ છે. વિકલ્પના કાળે જ જ્ઞાનીને તેનાથી જુદું જ્ઞાનપરિણામન વર્તે છે.

જેના ફળમાં પૂર્ણ અતીન્દ્રિયઆનંદનું વેદન સદાકાળ થયા કરે, તેના કારણરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદમય શ્રદ્ધા-જ્ઞાન પણ સ્વભાવના અંતરના આશ્રયે જ થાય છે, બીજું કોઈ સાધન તેમાં નથી. આત્માને અનુભવ કરે ત્યારે જ વિકલ્પની આકુળતા વગરના સહજ આનંદનું વેદન થાય છે, ને આવું વેદન તે આત્માનું સાચું વેદન છે. શુદ્ધાત્માને ધ્યેય કરીને આવું વેદન કરે ત્યારે જીવ ‘તત્ત્વવેદી’ થયો, સમ્યગટાણ થયો, મોક્ષમાર્ગી થયો.

(કલશટીકા પ્રવચન)

* ગુહેરાત *

આથી સર્વે મુમુક્ષુમંડળના ભાઈઓ બેનો, મુમુક્ષુમંડળ-સંઘ તથા મંદિરોના વ્યવસ્થાપકોને જણાવવાનું કે શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ સોનગઢ તરફથી નીચે જણાવેલાં ગુજરાતી તેમજ હિંદી પુસ્તકો ઉપર કમિશન કાપીને વેચવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. નીચેની યોજના મણ સુદૂર ૨) તા. ૩૧-૧-૯૮ સુધીની જ છે. તો આનો લાભ લેવા સર્વને વિનંતિ છે. દરેકે આ પુસ્તકો ખરીદવા તથા અભ્યાસવા યોગ્ય છે.

* કમિશન યોજના *

૧.	રૂ. ૧ થી ૨૫ સુધીની કિંમતના પુસ્તકો લેનારને કમિશન	૫ ટકા
૨.	રૂ. ૨૬ થી ૫૦ સુધીની કિંમતના પુસ્તકો લેનારને કમિશન	૭ાં ટકા
૩.	રૂ. ૫૧ થી ૧૦૦ સુધીની કિંમતના પુસ્તકો લેનારને કમિશન	૧૦ ટકા
૪.	રૂ. ૧૦૧ થી ૨૫૦ સુધીની કિંમતના પુસ્તકો લેનારને કમિશન	૧૨ાં ટકા
૫.	રૂ. ૨૫૧ કે તેથી ઉપર સુધીની કિંમતના પુસ્તકો લેનારને કમિશન ૧૫ ટકા	

પત્રવ્યવહારનું સરનામું
વ્યવસ્થાપક, પુસ્તક વેચાણ વિભાગ
શ્રી દિ. જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ
(સૌરાષ્ટ્ર)

* ગુજરાતી પુસ્તકો *

નામ	મૂળ કિંમત	નામ	મૂળ કિંમત
આત્મ પ્રસિદ્ધિ	૩-૭૫	આલોચના	૦-૧૩
આત્મસિદ્ધિ (અર્થ) શાસ્ત્ર	૦-૩૧	અષ્ટ પ્રવચન	૧-૦૦
આત્મસિદ્ધિ ગુટકો	૦-૬૦	ભજનમાળા	૧-૦૦
આત્મસિદ્ધિ ગાથા	૦-૧૩	ચિદ્વિલાસ	૦-૭૫
અપૂર્વ અવસર	૦-૫૦	લઘુજીન પૂજાપાઠ	૦-૧૩
અનુભવ પ્રકાશ	૧-૦૦	મંગલતીર્થ યાત્રા	૬-૦૦

માગશર ૨૪૬૪ :	આત્મધર્મ	: ૧૬
મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક	૩-૦૦	જૈન સિ. પ્રવેશિકા
મોક્ષશાસ્ત્ર	૪-૦૦	સમયસાર પ્રવચન ભા-૧
મોક્ષના કીરણો-૨	૧-૬૩	સમયસાર પ્રવચન ભા-૪
મુક્તિનોમાર્ગ	૦-૭૫	સમયસાર પદ્ધાનુવાદ
નિયમસાર પ્રવચન-૪	૧-૬૩	સમયસાર ગુટકો
યોગસાર દોહા	૦-૧૫	સમવસરણ સ્તુતિ
પંચાસ્તિકાય સંગ્રહ	૩-૦૦	સ્તવનમાળા
પંચાસ્તિકાય હરિગીત	૦-૩૧	સ્તવનાવલી
પ્રવચનસાર હરિગીત	૦-૩૧	સામાધિકપાઠ સાર્થ
પંચકલ્યાણક પ્રવચન	૨-૨૫	પુરુષાર્થ ચિદ્ધિ
જિનેન્દ્રપૂજા પદ્ધત	૦-૫૦	સમાધિતંત્ર હરિગીત
સમૃજદર્શન-૨	૦-૫૦	સમૃજજ્ઞાન દીપિકા

✿ હિન્દી પુસ્તકો ✿

નામ	મૂલ કિંમત	નામ	મૂલ કિંમત
પ્રવચનસાર	૪-૦૦	દ્રવ્ય સંગ્રહ	૦-૮૫
અનુભવ પ્રકાશ	૦-૩૫	સમયસાર કલશ	૨-૭૫
સમયસાર પ્રવ. ભા-૪	૪-૦૦	મુક્તિનો માર્ગ	૦-૫૦
સમયસાર ગ્રંથ	૫-૦૦	પંચાસ્તિકાય સંગ્રહ	૩-૫૦
સમયસાર પદ્ધા.	૦-૨૫	નિયમસાર	૪-૦૦
છહઢાલાગાથા	૦-૧૫	અષ્ટ પ્રવચન	૧-૧૨
પ્રશ્નોત્તર માલા ભા-૩	૦-૫૦	સન્મતિ સંદેશ	૦-૫૦

દીપાવલીના દીવડા

મહાલીર પરમાત્મા આજે મોક્ષપદ પામ્યા, સાદિઅનંત એવું સિદ્ધસુખ ભગવાન આજે પામ્યા. એવી સિદ્ધશાની ઓળખાણ ક્યારે થાય? કે રાગથી અધિક થઈને શાનઉપયોગ વડે આત્મવસ્તુને અનુભવમાં લીધી ત્યારે સિદ્ધશાની સાચી ઓળખાણ થઈ.

ભગવાને પોતાના આત્મામાં પૂર્ણ આનંદશરૂપ મોક્ષદશા પ્રગટ કરી. તેમને ઓળખીને પોતે સ્વસન્મુખ ઉપયોગ વાળવો તે ભગવાનનો સંદેશ છે. એવું કર્યું તેણે પોતાના આત્મામાં સમૃજદર્શનાદિ દીવડા પ્રગટાવ્યા ને સાચી દીવાળી ઊજવી.

વિશ્વની દરેક વસ્તુ પોતપોતાના સ્વરૂપની મર્યાદામાં છે, કોઈ વસ્તુ બીજી વસ્તુની સીમામાં (તેના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમાં) પ્રવેશતી નથી. આવું વસ્તુસ્વરૂપ વીરભગવાને પ્રકાશિત કર્યું છે. આવું સ્વાધીન સ્વરૂપ ઓળખીને, પોતાના ઉપયોગને આત્મસન્મુખ કરતાં શાનજ્યોત પ્રગટે છે, મોક્ષમાર્ગ પ્રગટે છે. આવા માર્ગ ભગવાન આજે મોક્ષ પધાર્યા.

શુદ્ધ શાનમય આ આત્મા આનંદસ્વભાવી છે. દુઃખના કારણરૂપ એવા રાગાદિ વિકલ્પને કરવાનો કે ભોગવવાનો તેનો સ્વભાવ નથી; તેથી તે રાગાદિનું કર્તૃત્વ-ભોક્તૃત્વ છોડીને ભગવાન મહાલીર પરમાત્મા આજે સંપૂર્ણ શુદ્ધ એવી આત્મદશાને પામ્યા. તેનો આજે દિવસ છે. ભગવાનને સિદ્ધશા આજે પ્રગટી તે આનંદમય છે, તેથી આજે આનંદનો દિવસ છે; તેની ભાવનાનો દિવસ છે. આત્માના આવા અતીન્દ્રિય આનંદનું સ્વરૂપ લક્ષમાં લ્યે તો બીજે ક્યાંય સુખબુદ્ધિ રહે નાણિ; એટલે પરભાવોથી પાછો વળીને તે આત્મા મોક્ષના માર્ગ ચાલ્યો. -તેણે મોક્ષનો ઉત્સવ પોતામાં કર્યો.

અજ્ઞાનમાં આત્માએ શું કર્યું? રાગાદિ વિકલ્પોને કર્યો ને ભોગવ્યા; બાકી બણારમાં તો કાંઈ કર્યું નથી. ફે અહીં તો વિકારમાં જેને ગ્રાસ લાગ્યો છે, ભવના દુઃખનો જેને થાક લાગ્યો છે, ને મોક્ષના માર્ગ આવવા માંગે છે, -તે એમ જાણે છે કે શાનપિંડ મારો આત્મા રાગાદિનો કર્તા-ભોક્તા નથી, આનંદનો જ કર્તા-ભોક્તા છે. અરે, મારા શાનમાં આ દુઃખ શા? -આ પરભાવના વેદન કેવા? શાનમાં તો શાંતિ અને આનંદ હોય, -આમ વિવેક કરીને ધર્મી જીવ પોતાના શાનને રાગ અને હર્ષાદિથી જીદું અનુભવે છે. એ અનુભવમાં આનંદની સાચી મીઠાશ છે; બાકી લાડુ વગેરે તો અચેતન છે, તેમાં આનંદ કેવો? તેમાં ક્યાંય ચેતનના કિરણો નથી, ચેતનપ્રકાશ તેમાં નથી, શાનકિરણોથી જગમગતો આત્મા પ્રકાશે છે, તેનો અનુભવ કર તો તારા આત્મામાં સાદિ-અનંત સુખનું વર્ષ બેસે. શાનદીવડા વગર સાચી દીવાળી કેવી! શાનદીવડા જેના આત્મામાં પ્રગટયા તે આત્મા શોભી ઊઠ્યો, તેણે ખરી દીવાળી પ્રગટ કરી.

સર્વ સાધનશક્તિસંપન્ન આત્મા

સમ્યક્ત્વ કે કેવળજ્ઞાન માટે તને બીજા સાધનની જરૂર નથી

અરે જીવ ! તારા સાધનની ઊંડી તપાસ તારામાં જ કર; ઊંડો ઊતરીને જોતાં તારું સાધન તને તારામાં જ દેખાશો. જેઓ પોતાના સાધનને બહારમાં શોધે છે તેઓ સાધનની ઊંડી તપાસ કરનારા નથી પછી છીછરીબુદ્ધિવાળા છે. એટલે કે બાખદીષ્ઠિવાળા છે, જેઓ અંતરમાં ઊતરીને શોધ કરે છે તેમને તો પોતાના હિતનું સાધન પોતામાં જ ભાસે છે; કેમકે કર્તાનું સાધન પોતાથી બિન્ન હોતું નથી.

આત્માને જે શાનમય નિર્મળ પર્યાયો પરિણામે છે તેનું સાધન કોણ ? -તો કહે છે કે કરણ શક્તિવાળો આત્મા જ તેનું ઉત્કૃષ્ટ સાધન છે. કરણ શક્તિ વડે આત્મા પોતે ઉત્કૃષ્ટ સાધક થઈને, પોતે જ ઉત્કૃષ્ટ સાધન થઈને પોતાના વર્તમાન નિર્મળ ભાવને સાધે છે. અને માટે બહારમાં બીજું કોઈ સાધન નથી. સાધનારનું ખરું સાધન પોતાથી અભિન્ન હોય છે, જીદું હોતું નથી.

સમયસાર ગા. ૨૮૪માં અભેદસાધનની વાત સરસ સમજાવી છે. અંદી સાધન થવાની શક્તિ બતાવી છે; ને ત્યાં પ્રજ્ઞાધીષ્ઠિરૂપ સાધન બતાવ્યું છે, એટલે કે સાધનશક્તિનું કાર્ય બતાવ્યું છે. ચૈતન્યસ્વભાવને અવલંબતો ઉપયોગ તો પ્રજ્ઞા છે; ચૈતન્યને ચૈતનારી અનુભવનારી તે ભગવતી પ્રજ્ઞા વડે, આત્મા અને બંધ એ બંનેના ચોક્કસ લક્ષ્ણો જાણીને તેમને જીદા કર્યા, -ભેદજ્ઞાન કર્યું. તે અંતર્મુખ ઉપયોગરૂપ પ્રજ્ઞાને જ સાધન બનાવીને તેના વડે શુદ્ધાત્માનું ચ્રણણ થાય છે. આ રીતે આત્માથી અભિન્ન એવી પ્રજ્ઞા જ શુદ્ધાત્માના અનુભવનું સાધન છે; બીજું કોઈ બિન્ન સાધન નથી.

ગુણ-ગુણીભેદરૂપ જે અંદરનો ઊંચો વ્યવહાર તેના દ્વારા પણ પરમાર્થ સધાતો નથી, તો બીજા બાખ રાગની શી વાત ? ગાથા ઉપહ થી ઉહ્ય ની ટીકામાં પ્રશ્ન મુક્યો છે કે અંશ-અંશીભેદરૂપ વ્યવહારથી શું સાધ્ય છે ? તેના ઉત્તરમાં આચાર્યદિવ કહે છે કે તેનાથી કાંઈ જ સાધ્ય નથી. ભેદજ્ઞારા અભેદ સાધ્ય છે એમ ન કહ્યું, વ્યવહાર વડે નિશ્ચય સાધ્ય છે એમ આચાર્યદિવે ન કહ્યું; પણ તેનાથી કાંઈ જ સાધ્ય નથી એમ

કદ્દિને તે વ્યવહારને સાધનમાંથી કાઢી નાંખ્યો, તો બીજા બાબુ સાધનની શી વાત ? રાગને સાધન બનાવીને આત્માને અનુભવી શકાતો નથી. સીધેસીધો સ્વભાવમાં ઉપયોગ મુક્કીને આત્મા અનુભવાય છે; એટલે આત્મા પોતે જ પોતાના સ્વાનુભવનું સાધન થાય છે.

શુદ્ધાત્માની પ્રાસિ અન્ય સાધનોથી નિરપેક્ષ છે, કેવળજ્ઞાનરૂપે પરિણમવાના પોતાના સ્વભાવવડે આત્મા પોતે જ પોતાનું સાધન થાય છે, માટે બાબુ સામગ્રી શોધવાની વ્યગ્રતા ન કરો, એટલે કે અંતરના સ્વભાવને જ અવલંબો. -એવો ઉપદેશ પ્રવચનસારની ૧૬ મી ગાથામાં આપ્યો છે.

ભાઈ ! આત્માની પ્રાસિ તો આત્માને આધીન હોય કે કોઈકને આધીન હોય ? એ તો અન્ય સાધનોથી નિરપેક્ષ, સંપૂર્ણ આત્માધીન છે. મારી પર્યાયનું સાધન હું જ છું, તેમાં બીજા કોઈ સાધનની મારે જરૂર નથી, -એમ નક્કી કરીને ધર્મત્ત્વા બાબુ સાધનોનો આશ્રય લેતા નથી પણ પોતાના આત્માનો જ આશ્રય કરીને પરિણમે છે; એટલે સ્વાશ્રયે આત્મા પોતે જ સાધન થઈને નિર્ભળભાવરૂપ પરિણમે છે.

મારું સાધન હું જ છું, પર મારું સાધન નથી-એમ નક્કી કરતાં પરથી એકત્વબુદ્ધિ છૂટી એટલે પર્યાય અંતર્મુખ થઈને આત્મામાં એકાગ્ર થઈ. પ્રવચનસારમાં આચાર્યદિવ કહે છે કે ‘જે પુરુષ, એ રીતે કર્તા, કરણ, કર્મ અને કર્મફળ આત્મા જ છે- એમ નિશ્ચય કરીને ખરેખર પરદ્રવ્યરૂપે પરિણમતો નથી તે જ પુરુષ, પરદ્રવ્ય સાથે સંપર્ક જેને અટકી ગયો છે અને દ્રવ્યની અંદર પર્યાયો જેને પ્રલીન થયા છે એવા શુદ્ધાત્માને ઉપલબ્ધ કરે છે.’

જુઓ, શુદ્ધોપયોગ તે પણ એક કર્મ છે-કાર્ય છે, ને તેનું ફળ કેવળજ્ઞાન છે; આત્મા જ તેનું સાધન છે. શુદ્ધોપયોગરૂપે પરિણમેલા આત્મામાં આ બધું સમાઈ જાય છે. શુદ્ધઉપયોગરૂપ નિર્ભળ પર્યાય આત્મા સાથે અભેદ હોવાથી અભેદપણે આત્મા જ પોતે પોતાનું સાધન છે. અરે જીવ ! આ સંતો તને તારી સાધનસામગ્રી બતાવે છે. સાધનનો કેટલો બધો વૈભવ તારામાં ભર્યો છે તે તને ઓળખાવે છે. સમ્યગ્રદર્શન અને કેવળજ્ઞાન એ બધાનું તારામાં જ સાધન હોવા છતાં એને ભૂલીને તું બહારમાં કેમ ફાંઝાં મારી રહ્યો છે ? અનંતકાળ બહારનાં સાધનો સેવ્યાં પણ તારા હૃથમાં કાંઈ ન આવ્યું, ભવભ્રમણનો આરો ન આવ્યો...માટે એનાથી બિન્ન ખરું સાધન અંદરમાં છે તેને શોધ.

જે સાધન કાર્યની સાથે અભેદ રહેનારં હોય તેને સાધકતમ કહેવાય એટલે કે તે જ ખરું સાધન છે. રાગને જ્ઞાનની સાથે એકતા નથી માટે રાગ તે જ્ઞાનનું સાધન નથી, રાગ તે મોક્ષમાર્ગ નથી. ધર્મી જ્ઞાણો છે કે મારો આત્મા પોતે જ સાધન થઈને સમ્યગ્રદ્ધન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપે પરિણમે છે. જોકે હું કર્તા, હું સાધન-એવા ભેદને તે અવલંબતો નથી પણ અભેદઅનુભૂતિમાં છાયે કારકો ભેગા સમાઈ જાય છે. જ્ઞાન સાથે અભિન્ન છાયે કારકો પરિણામી રહ્યા છે.

ભાઈ ! તારે સાધક થવું હોય તો તારામાં રહેલા આવા અભેદસાધનને જાણ. એના વડે સિદ્ધપદ સધારે. આવા આત્માના અનુભવ સિવાય બીજા કોઈ સાધન વડે સાધ્યની સિદ્ધિ થતી નથી. વ્યવહાર તે સાધક અને નિશ્ચય તે સાધ્ય-એમ કહેવામાં આવે છે તે ઉપચારથી છે. વર્તમાન વર્તતી નિર્મળ પર્યાયનો ઉત્કૃષ્ટ સાધક થઈને આત્મા જ તેને કરે છે. સાધક પોતે, સાધન પોતામાં ને સાધ્ય પણ પોતામાં. જ્ઞાનલક્ષણથી લક્ષિત આત્મામાં એ બધુંય ભર્યું છે.

ઇહા ગુણસ્થાને વર્તતી શુદ્ધી તે સાતમા ગુણસ્થાનની શુદ્ધિનું સાધન છે-એ પણ ખરેખર તો વ્યવહાર છે. પણ ત્યાંનો શુદ્ધરાગ તે શુદ્ધીનું સાધન નથી એમ બતાવવા, એટલે કે રાગને અને શુદ્ધતાને બિન્ન બિન્ન ઓળખાવવા એમ કહેવાય છે કે ઇહાની શુદ્ધતા તે સાતમાનું ખરેખર સાધન છે. -એટલે કે તેની સાથેનો રાગ તે ખરું સાધન નથી.

ઇહાની શુદ્ધી તે સાતમાની શુદ્ધીનું સાધન-એવા પર્યાયભેદની વાત અહીં નથી લેવી. અહીં તો તે-તે સમયના શુદ્ધભાવરૂપે અભેદપણે પરિણામતો આત્મા જ સાધન છે, પોતે જ સાધનપણે પરિણામ્યો છે, એમ અભેદ સાધન બતાવ્યું છે. કરણશક્તિને લીધે આત્મા જ પોતાની સર્વ પર્યાયોનો સાધકતમ છે, પોતે જ સાધન છે. ‘સાધકતમ’ કહેતાં તે એક જ સાધન છે ને બીજું સાધન નથી. બીજું સાધન કહેવું તે વ્યવહાર છે.

સર્વજ્ઞદેવે પૂર્ણ સાધનશક્તિ સમ્પન્ન આત્મા કહ્યો છે. ભાઈ, નિર્મળ પર્યાયના કોઈ સાધનની તારામાં કમી નથી કે તારે બીજા પાસે લેવા જવું પડે. પોતાની પાસે ન હોય તે બીજા પાસે માંગો. પણ અહીં તો બધુંય સાધન પોતાની પાસે છે જ. તેનું અવલંબન લે એટલી જ વાર છે. ઇન્દ્રિયો તારું સાધન નહિં, નિમિત્તો સાધન નહિં, વિકલ્પો સાધન નહિં, ભેદરૂપ વ્યવહાર સાધન નહિં; છિતાં એ બધાને સાધન

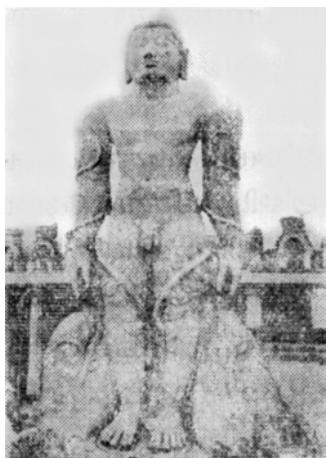
તરીકે વર્ણવ્યા હોય તો તે ઉપચારથી જ છે એમ જાણવું, ને પોતાનો શુદ્ધઆત્મા પરમાર્થ સાધન છે-તે સત્ત્વાર્થ છે એમ જાણવું.

તીર્થકરપ્રભુના પંચકલ્યાણક વગેરે વિભૂતિનું દર્શન તે સમ્યકૃત્વનું કરણ છે-એનું શાસ્ત્રમાં ઘણું વર્ણન આવે છે, પણ અંદરમાં સાધનશક્તિવાળા આત્માને લક્ષ્યમાં રાખીને એ બધું સમજવું જોઈએ. અંદરમાં નિજાત્માનું લક્ષ જેને નથી તેને બહારના સાધનો ઉપચારથી પણ સમ્યકૃત્વનું સાધન થતા નથી. ઉપચાર પણ ખરેખર ત્યારે લાગુ પડે કે જ્યારે અંદરમાં પોતાને પરમાર્થનું લક્ષ હોય. જો ઉપચારને જ પરમાર્થ માની લ્યે ને સાચા પરમાર્થને ભૂલી જાય તો તો તે યથાર્થવસ્તુને ક્યાંથી સાધી શકે? ભાઈ, આ તો વીતરાગી જિનમાર્ગ છે, એનાં રહસ્યો ઊંડાં છે. પોતાના સ્વભાવના ભરોસા વગર જિનમાર્ગમાં એક પગલુંય ચલાશે નહીં.

આત્મશક્તિમાં જે તાકાત ભરી છે તેના ભરોસે શુદ્ધતા પ્રગટે છે. વિશ્વાસે વળાણ તરે, -કોનો વિશ્વાસ ? કે પોતાના આત્માના વૈભવનો વિશ્વાસ. મારામાં કરણશક્તિ છે એટલે હું જ સાધન છું, બીજા કોઈ સાધનની મને જરૂર નથી-એમ નિજસ્વભાવનો વિશ્વાસ આવતાં તે જીવ પરાશ્રય છોડીને સ્વાશ્રયે શુદ્ધતારૂપ પરિણમે છે ને તેનું વળાણ ભવસમુક્ષથી તરી જાય છે. જુઓ, આ તરવાનો ઉપાય ! તે-તે સમયના નિર્મળભાવરૂપે પરિણમતો આત્મા સ્વયં સાધન છે. જ્ઞાનશક્તિ વડે આત્મા પોતે પરિણમીને કેવળજ્ઞાનનું સાધન થાય છે; આનંદશક્તિવડે આત્મા પોતે સાધન થઈને અતીન્દ્રિય આનંદરૂપે પરિણમે છે; શ્રદ્ધાશક્તિવડે આત્મા પોતે સાધન થઈને ક્ષાયિક સમ્યકૃત્વરૂપ પરિણમે છે. આમ સર્વ ગુણોમાં પોતપોતાની નિર્મળપર્યાયનું સાધન થવાની તાકાત છે. સમજાવવા માટે જુદા જુદા ગુણભેદથી વાત કરી, બાકી તો કરણશક્તિવાળા અભેદઆત્મામાં બધા ગુણ-પર્યાયો સમાઈ જાય છે. આવા અભેદ આત્માને જાણવો-માનવો-અનુભવવો તે મોક્ષમાર્ગ છે.

હે જીવ ! તારા આત્મામાં કેવી શક્તિ છે તેને તું જો, તો સ્વકાર્યને સાધવા માટે તારે કોઈ બીજાની મદદ માગવી નહિ પડે. આત્માની જે કરણશક્તિ છે તે જ સ્વકાર્યને સાધનારી ઈષ્ટદેવી છે, બીજી કોઈ દેવીને ધર્મજીવ સ્વકાર્યનું સાધન માનતા નથી. કરણશક્તરૂપી દેવીને ઉપાસીને, એટલે કે કરણશક્તિવાળા આત્માને ધ્યેયરૂપ બનાવીને ધર્મી પોતાના સ્વકાર્યને સાધે છે.

દરેક વस્તુમાં પોતાના અનંત સ્વભાવોરૂપ અનંતશક્તિ છે. જેમ એકેક આત્મામાં અનંતશક્તિ છે, તેમ એકેક પરમાણુમાં પણ અનંતશક્તિ છે. આત્મામાં જ્ઞાન-સુખ વગેરે છે તે પરમાણુમાં નથી, પણ પરમાણુમાં જડતા, વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ વગેરે સ્વભાવો છે. દરેક પદ્યાર્થની શક્તિ જ તેના કાર્યની સાધક છે. તેમાંથી અહીં તો આત્મશક્તિના વૈભવની વાત છે. આત્મા પોતે સાધન થઈને પોતાના ભાવરૂપ કાર્યને સાધે છે. સાધક અને તેનું સાધન, બંને વચ્ચે ભેદ નથી; ખરેખર સાધન ને સાધ્ય વચ્ચે પણ ભેદ નથી. રાગ સાધન ને નિર્ભળપર્યાય સાધ્ય-એવું તો નથી, ને વર્તમાન અધૂરી પર્યાય સાધન ને પૂરી પર્યાય તેનું સાધ્ય-એમ પણ ખરેખર નથી. તે-તે પર્યાયમાં અભેદ પરિણામતો આત્મા પોતે જ તેનું સાધન છે, પોતે જ સાધક છે. કરણશક્તિવડે આત્મા પોતે સ્વતંત્રપણે પોતાનું સાધન થાય છે.

જુઓ, આ બાહુબલી ભગવાન ! એક વર્ષ સુધી ઉભા ઉભા ધ્યાન કર્યું. તેમને ઉપયોગની જે નિર્ભળતા થઈ તેનું સાધન કોણ ? શું શરીરનું મજબૂત સંહનન હતું તે અંદરના ધ્યાનનું સાધન હતું ? -ના; શરીર ઉપર તો લક્ષેય ન હતું. શરીરને ધ્યાનનું સાધન કહેવું તે તો સ્થૂળ ઉપચાર છે. અંદર પોતાની કરણશક્તિને લીધે આત્મા પોતે જ સાધન થઈને ઉપયોગની સ્થિરપર્યાયરૂપે પરિણામ્યો છે. શરીરેય તેનું સાધન નથી ને વિકલ્પોય તેનું સાધન નથી.

શરીરની જે જે કિયાઓ થાય તેનું સાધન થવાની શક્તિ તેના રજકણોમાં જ છે, આત્મા તેનું સાધન થતો નથી. જડના છ કારકો જડમાં, ને આત્માના છ કારકો આત્મામાં; આ તો આત્માના વૈભવની વાત છે; તેમાં આત્માની હીનતાની વાત હોય નહીં. જેમ 'ભરતેશવૈભવ' બતાવવો હોય તેમાં ભરતની હીનતાની વાત કેમ આવે ? તેમ અનંતગુણસંપન્ન ચૈતન્યવૈભવધારી આત્મા, તેને પોતાના કાર્ય માટે શરીરાદિ જડ સાધનની જરૂર પડે એમ કહેવું તે તો તેની હીનતા કરવા જેવું છે. ચૈતન્યવૈભવમાં સાધનની એવી ખેચ નથી કે બીજા સાધનની મદદ લેવી પડે. એ તો સ્વાધીનપણે પોતાના જ સાધન વડે પોતાનું કાર્ય કરનારો છે. પોતે જ સાધનસ્વભાવથી પરિપૂર્ણ છે.

શ્રીભદ્ર રાજચંદ્રજીજાં વચનામૃત

(શ્રીભદ્ર રાજચંદ્રજીની જન્મશતાબ્દિ નિમિત્તે અપાતી લેખમાળામાં આ ત્રીજો લેખ છે. અનેક જિજ્ઞાસુઓ તરફથી પસંદ કરાયેલા ઘણા વચનામૃત આવેલા, તેમાંથી સંકલન કરીને અહીં અપાય છે. ગતાંકમાં જણાવેલ જિજ્ઞાસુઓ ઉપરાંત વાંકાનેરથી સભ્ય નં. ૧૭૭૨-૧૭૭૩, રાજકોટથી બેન કલ્પનાકુમારી તથા મુંબઈથી વિજયાબેન-વગેરે જિજ્ઞાસુઓ તરફથી પણ વચનામૃતો મળ્યા છે; તે બદલ સૌનો આભાર. આ લેખમાળા આ વર્ષ દરમિયાન ચાલુ રાખીશું, ને આવેલા વચનામૃતોનો તેમાં ઉપયોગ કરીશું.)

(૨૦૧) સોળ વર્ષ કરતાંય નાની ઉમરમાં શ્રીભદ્રરાજચંદ્રજી લખે છે કે—

‘રાત્રિ વ્યતિકમી ગઈ, પ્રભાત થયો; નિદ્રાથી મુક્ત થયા, હવે ભાવનિદ્રા ટાળવાનો પ્રયત્ન કરજો. ’

(૨૦૨) સત્સંગની ઉપાસના કરવી હોય તેણે સંસારને ઉપાસવાનો આત્મભાવ સર્વથા ત્યાગવો. (૪૯૧)

(૨૦૩) એક સમય પણ કેવળ અસંગપણાથી રહેવું એ ત્રિલોકને વશ કરવા કરતાં પણ વિકટ કાર્ય છે; એવા અસંગપણાથી ત્રિકાળ જે રહ્યા છે એવા સત્પુરુષનાં અંત:કરણ, તે જોઈ અમે પરમ આશ્રય પામી નમીએ છીએ. (૨૧૩)

(૨૦૪) એક સત્પુરુષને રાજુ કરવામાં, તેની સર્વ ઈચ્છાને પ્રશંસવામાં, તે જ સત્ય માનવામાં આખી છંદગી ગઈ તો ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ પંદર ભવે અવશ્ય મોક્ષ જઈશ. (૭૬)

(૨૦૫) મૂર્તિમાન મોક્ષ તે સત્પુરુષ છે. (૨૪૮)

(૨૦૬) સમ્યકૃત્વ પામ્યા છે એવા પુરુષનો નિશ્ચય થયે, અને જોગ્યતાના કારણે જીવ સમ્યકૃત્વ પામે છે. (૨૪૮)

(૨૦૭) ભક્તિનું પ્રયોજન સ્વ સ્વરૂપ-પ્રાસિને અર્થે છે. (૭૧)

(૨૦૮) આત્મસ્વભાવની નિર્મણતા થવાને માટે મુમુક્ષુ જીવે બે સાધન અવશ્ય કરીને સેવવા યોગ્ય છે—સત્ત્વશુત અને સત્સમાગમ. (૮૨૫)

- (૨૦૯) મોક્ષ થવા માટે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધવી જોઈએ. (૨૦૦)
- (૨૧૦) શાસ્ત્રોમાં માર્ગ કહ્યો છે, મર્મ કહ્યો નથી; મર્મ તો સત્પુરુષના અંતરમાં રહ્યો છે. (૫૮)
- (૨૧૧) જિનપદ નિજપદ એકતા,
લેદભાવ નહિ કાંઈ;
લક્ષ થવાને તેણનો,
કહ્યાં શાસ્ત્ર સુખદાઈ. (૮૫૪)
- (૨૧૨) વીતરાગશુદ્ધ, પરમશાંતરસપ્રતિપાદક વીતરાગવચનોની અનુપ્રેક્ષા વારંવાર કર્તવ્ય છે. (૨૫૬)
- (૨૧૩) કોઈ પણ રીતે શાસ્ત્રાભ્યાસ હ્યે તો કંઈ પાત્ર થવાની જિજ્ઞાસા થશે, અને કાળે કરીને પાત્રતા પણ મળશે. (૧૩૮)
- (૨૧૪) સત્ધર્મનો જોગ સત્પુરુષ વિના હોય નહીં, કારણકે અસત્તમાં સત્ત હોતું નથી. (૨૪૮)
- (૨૧૫) સજ્જવનમૂર્તિ પ્રાસ થયે જ સત્ત પ્રાસ થાય છે, સત્ત સમજાય છે, સત્તનો માર્ગ મળે છે, સત્ત ઉપર લક્ષ આવે છે. સજ્જવનમૂર્તિના લક્ષ વગર જે કાંઈ પણ કરવામાં આવે છે તે જીવને બંધન છે. આ અમારું હૃદય છે. (૧૮૮)
- (૨૧૬) બીજું કાંઈ શોધ મા. માત્ર એક સત્પુરુષને શોધીને, તેના ચરણકમળમાં સર્વ ભાવ અર્પણ કરી દઈ, વત્યો જી. પછી જો મોક્ષ ન મળે તો મારી પાસેથી લેજે. (૭૬)
- (૨૧૭) શાસ્ત્રાદિકના જ્ઞાનથી નીવેડો નથી, પણ અનુભવજ્ઞાનથી નીવેડો છે. (૨૭૦)
- (૨૧૮) સર્વ પ્રકારની કિયાનો, યોગનો, જપનો, તપનો, અને તે સિવાયના પ્રકારનો લક્ષ એવો રાખજો કે-આત્માને છોડવા માટે સર્વ છે, બંધન માટે નથી. (૧૮૭)
- (૨૧૯) સત્પુરુષની આજ્ઞામાં વર્તવાનો જેનો ટઠ નિશ્ચય વર્તે છે, અને જે તે નિશ્ચયને આરાધે છે, તેને જ જ્ઞાન સમ્યક્ પરિજ્ઞામી થાય છે, -એ વાત આત્માર્થી જીવે અવશ્ય લક્ષમાં રાખવા ચોગ્ય છે. અમે જે આ વચન લખ્યાં છે તેનાં સર્વ જ્ઞાનીપુરુષો સાક્ષી છે. (૭૧૮)
- (૨૨૦) 'એકને જાણ્યો તેણે સર્વ જાણ્યું; જેણે સર્વને જાણ્યું તેણે એકને જાણ્યો. ' -આ વચનામૃત એમ ઉપદેશો છે કે એક આત્મા જ્યારે જ્ઞાનવા માટે પ્રયત્ન કરશે, ત્યારે સર્વ જાણ્યાનું પ્રયત્ન થશે, અને સર્વ જાણ્યાનું પ્રયત્ન એક આત્મા જ્ઞાનવાને માટે છે. (૬૪)
- (૨૨૧) સર્વ પદાર્થનું સ્વરૂપ જ્ઞાનવાનો હેતુ માત્ર એક આત્મજ્ઞાન કરવું એ છે. જો આત્મજ્ઞાન ન થાય તો સર્વ પદાર્થના જ્ઞાનનું નિઝળપણું છે. (૫૮૮)
- (૨૨૨) આત્મા અત્યંત સહજ અવસ્થા પામે, એ જ સર્વ જ્ઞાનનો સાર શ્રી સર્વજ્ઞે કહ્યો છે. (૫૮૭)
- (૨૨૩) 'જ્ઞાનનું ફળ વિરતિ છે' -વીતરાગનું

આ વચન સર્વ મુમુક્ષુઓએ નિત્ય સ્મરણમાં રાખવા યોગ્ય છે.

જે વાંચવાથી, સમજવાથી, તથા વિચારવાથી આત્મા વિભાવથી, વિભાવના કાર્યોથી, અને વિભાવના પરિણામથી ઉદાસ ન થયો, વિભાવનો ત્યાગી ન થયો, વિભાવના કાર્યોનો અને વિભાવના ફળનો ત્યાગી ન થયો, તો તે વાંચવું, તે વિચારવું અને તે સમજવું અજ્ઞાન છે. (૭૪૬)

(૨૨૪) આત્માને અનંતબ્રમણામાંથી સ્વરૂપમય પવિત્ર શ્રેષ્ઠીમાં આણવો એ કેવું નિરૂપમ સુખ છે, તે કહ્યું કહેવાતું નથી, લખ્યું લખાતું નથી, અને વિચાર્યું વિચારાતું નથી. (૬૨)

(૨૨૫) જીવ વિભાવ પરિણામમાં વર્તે તે વખતે કર્મ બાંધે, અને સ્વભાવપરિણામમાં વર્તે તે વખતે કર્મ બાંધે નહિ, —એમ સંક્ષેપમાં પરમાર્થ કહ્યો.

પણ જીવ સમજે નહિ, તેથી વિસ્તાર કરવો પડ્યો, —જેમાંથી મોટા શાસ્ત્રો રચાયાં. (૬૮૮)

(૨૨૬) કર્તા-ભોક્તા કર્મનો, વિભાવ વર્તે જ્યાંય, વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં થયો અકર્તા ત્યાંય. (આત્મસિદ્ધિ)

(૨૨૭) હે આર્ય ! દ્રવ્યાનુયોગનું ફળ સર્વ ભાવથી વિરામ પામવારૂપ સંયમ છે. તે આ પુરુષનાં વચન તારા અંત:કરણમાં તું કોઈ દિવસ શિથિલ કરીશ નહીં. (૮૬૬)

(૨૨૮) ‘સર્વ ભાવથી ઔદાસીન્ય વૃત્તિ કરી, માત્ર દેહ તે સંયમહેતુ હોય જો. ’

(૨૨૯) સર્વ જીવ પ્રત્યે, સર્વ ભાવ પ્રત્યે અખંડ એકરસ વીતરાગદશા રાખવી એ જ સર્વ જ્ઞાનનું ફળ છે. (૭૮૧)

(૨૩૦) ‘સર્વોત્કૃષ્ટ શુદ્ધિ ત્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ’ —હે આર્યજનો ! આ પરમ વાક્યનો આત્માપણે તમે અનુભવ કરો. (૮૭૨)

(૨૩૧) બીજા પદાર્થોમાં જીવ જો નિજબુદ્ધિ કરે, તો પરિભ્રમણદશા પામે છે; અને નિજને વિષે નિજબુદ્ધિ થાય તો પરિભ્રમણદશા ટળે છે. (૫૭૮)

(૨૩૨) શ્રી સદ્ગુરુએ કહ્યો છે એવા નિર્ગ્રથમાર્ગનો સદાય આશ્રય રહો. હું દેખાદિ સ્વરૂપ નથી, અને દેહ, સ્ત્રી, પુત્રાદિ કોઈ પણ મારાં નથી, શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ અવિનાશી એવો હું આત્મા છું—એમ આત્મભાવના કરતાં રાગદેખનો ક્ષય થાય. (૬૮૨)

(૨૩૩) વીતરાગ પુરુષોનો ધર્મ જે દેખાદિ સંબંધીથી હર્ષવિષાદવૃત્તિ દૂર કરી, આત્મા અસંગ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ છે એવી વૃત્તિનો નિશ્ચય અને આશ્રય ગ્રહણ કરી, તે જ વૃત્તિનું બળ રાખવું.

(૨૩૪) મંદવૃત્તિ થાય ત્યાં વીતરાગ પુરુષોની દશાનું સ્મરણ કરવું. (૮૪૩)

(૨૩૫) પરમયોગી એવા ઋષભદેવાદિ પુરુષો

પણ જે દેછને રાખી શક્યા નથી તે દેહમાં એક વિશેષપણું રહ્યું છે, તે એ કે તેનો સંબંધ વર્તત્વાંસુધીમાં જીવે અસંગપણું નિર્માહપણું કરી લઈ અભાધ્ય અનુભવસ્વરૂપ એવું નિજસ્વરૂપ જાણી, બીજા સર્વભાવ પ્રત્યેથી વ્યાવૃત થવું, —કે જેથી ફરી જન્મમરણનો ફેરો ન રહે. (૭૮૦)

(૨૭૬) દેછ તે આત્મા નથી, આત્મા તે દેછ નથી. ઘડાનો જોનાર જેમ ઘડાથી બિન્ન છે, તેમ દેછનો જોનાર-જાણનાર એવો આત્મા તે દેછથી બિન્ન છે. (૪૨૫)

(૨૭૭) દેછથી બિન્ન, સ્વપ્નપ્રકાશક પરમ જ્યોતિસ્વરૂપ એવો આ આત્મા, તેમાં નિમગ્ન થાઓ.

હે આર્થજનો ! અંતર્મુખ થઈ, સ્થિર થઈ, આત્મામાં જ રહો, તો અનંત અપાર આનંદ અનુભવારો. (૮૩૨)

(૨૭૮) સર્વથી સર્વ પ્રકારે હું બિન્ન છું, એક કેવળ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ, પરમોત્કૃષ્ટ, અચિંત્ય સુખસ્વરૂપ, માત્ર એકાંત શુદ્ધ અનુભવરૂપ હું છું. ત્યાં વિક્ષેપ શો ?

વિકલ્પ શો ?

ભય શો ?

બેદ શો ?

બીજુ અવસ્થા શી ? (૮૩૩)

(૨૭૯) દુષ્મકાળમાં એકાવતારીપણું

શ્રીમદ્રાજયંક્રણ પચીસવર્ષની વયે ભવના અંતનો ભણકાર કરતાં લખે છે કે “વર્તમાનકાળ દુષ્મ કલ્યો છે, છતાં તેને વિષે અનંતભવ છેદી માત્ર એક ભવ બાકી રહે એવું એકાવતારીપણું પ્રાસ થાય એવું પણ છે. માટે વિચારવાન જીવે તે લક્ષ રાખી, ઉપર કલ્યા તેવા પ્રવાહોમાં ન પડતાં, યથાશક્તિ વૈરાગ્યાદિ અવશ્ય આરાધી, સદગુરુનો યોગ પ્રાસ કરી, કખાયાદિ દોષ છેદ કરવાવાળો એવો, અને અજ્ઞાનથી રહિત થવાનો સત્ય માર્ગ પ્રાસ કરવો. (૪૨૨)

(૨૪૦) (વર્ષ ૨૮ મું પૃ. ૫૧૬ અંક ૭૦૬) (કારતક સુદ સં. ૧૯૪૮)

* પત્રની શરૂઆતમાં ‘સહજાતમસ્વરૂપ’ ને યાદ કર્યું છે.

* ઘણે સ્થળે વિચારવાન પુરુષોએ એમ કહ્યું છે કે જ્ઞાન થયે કામ, ક્રોધ, તૃષ્ણાદિ ભાવ નિર્મૂળ થાય. તે સત્ય છે, તથાપિ તે વચ્ચેનોનો એવો પરમાર્થ નથી કે જ્ઞાન થયા પ્રથમ તે મોળાં ન પડે કે ઓછાં ન થાય. મૂળ સહિત છેદ તો જ્ઞાને કરીને થાય. પણ કખાયાદિનું મોળાપણું કે ઓછાપણું ન થાય ત્યાંસુધી જ્ઞાન ઘણું કરીને ઉત્પન્ન જ ન થાય.

* જ્ઞાન પ્રાસ થવામાં વિચાર મુખ્ય સાધન છે; અને તે વિચારને વૈરાગ્ય તથા ઉપશમ બે મુખ્ય આધાર છે, એમ જાણી તેનો નિરંતર લક્ષ રાખી તેવી પરિણતિ કરવી ઘટે.

* એમ અનુભવમાં આવે છે કે ખરેખરો મુમુક્ષુ હોય તેને સત્પુરુષની ‘આશ્રયભક્તિ’ અહંકારાદિ છેદવાને માટે અને અલ્પકાળમાં વિચારદશા પરિણામ પામવાને માટે ઉત્કૃષ્ટ કારણરૂપ થાય છે.

* લૌકિક માનઆદિનું તુચ્છપણું સમજવામાં આવે તો તેની વિશેષતા ન લાગે.

* માંડમાંડ આજીવિકા ચાલતી હોય તો પણ મુમુક્ષુને તે ઘણું છે.

* પરમાર્થ આત્મા શાસ્ત્રમાં વર્તતો નથી, સત્પુરુષમાં વર્તે છે. (૭૦૬) (ચાલુ)

ચોથા ગુણસ્થાનની ચાર વસ્તુ

પ્રશ્ન:- ચોથા ગુણસ્થાને નિર્વિકલ્પ અનુભૂતિ હોય ? અતીન્દ્રિય આનંદ હોય ? નિશ્ચય સમ્યકૃત્વ હોય ? અતીન્દ્રિયજ્ઞાન હોય ?

ઉત્તર:- હા; એ ચારે પરમ વસ્તુ પૂર્વક જ ચોથું ગુણસ્થાન પ્રગટે છે. તે વખતે નિર્વિકલ્પઅનુભૂતિ હોય છે, તે વખતે અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન હોય છે; તે વખતે નિશ્ચય સમ્યકૃત્વ થયું છે, ને જ્ઞાનમાં ઈંક્રિયોનું અવલંબન છૂટીને અંશે અતીન્દ્રિયપણું થયું છે. નિર્વિકલ્પઅનુભૂતિ સદાકાળ ભલે ન હોય પણ ચોથું ગુણસ્થાન પ્રગટવાના કાળે તો જરૂર હોય છે. -આ ચાર વસ્તુ વગર ધર્મ કે મોક્ષમાર્ગની શરૂઆત થતી નથી, સાધકપણું થતું નથી. એના વગર પણ જે ચોથું ગુણસ્થાન માને તેને ધર્મની કે ચોથા ગુણસ્થાનની પણ ખબર નથી, એટલે કે સમ્યજ્ઞશર્ણની ખબર નથી; ‘સમ્યજ્ઞશર્ણ-જ્ઞાન-ચારિત્રણ મોક્ષમાર્ગ તેણે જાણ્યો નથી.

“કેલિ કરે શિવમારગમે...

જગમાંડી જિનેશરકે લઘુનંદન.”

- એવા સમ્યજ્ઞશર્ણાને વંદન.

વાંચકો સાથે વાતચીત અને તત્ત્વચર્ચા

(સર્વ જિજ્ઞાસુઓનો પ્રિય વિભાગ)

પ્રશ્ન:- અલોકાકાશમાં અંધારું છે કે અજવાણું ? (No. 465)

ઉત્તર:- બેમાંથી એકકેય ન હોય. અલોકાકાશ એ અરૂપી વસ્તુ છે; અંધકાર કે પ્રકાશ એ બંને તો રૂપી પુદ્ગલની પર્યાયો છે, એટલે અરૂપી આકાશમાં તે ક્યાંથી હોય ? અલોકાકાશમાં પુદ્ગલજન્ય અંધકાર કે પ્રકાશ ત્યાં કેમ હોય ? –એ જ રીતે અરૂપી આત્મામાં પણ અંધારું કે અજવાણું નથી. હા, જ્ઞાનપ્રકાશની અપેક્ષાએ આત્મામાં પ્રકાશ કહેવો હોય તો કહેવાય.

પ્ર:- અરિહંત ભગવાનને શરીર શા માટે છે ? (No. 180 ચેતનાબેન)

ઉ:- કેમકે તેઓ હજી ‘સિદ્ધ-થયા’ નથી.

પ્ર:- હું મારાથી થાય એટલો પુરુષાર્થ કરું છું છતાં જ્ઞાન કેમ નથી થતું ? (No. 979)

ઉ:- જ્ઞાન માટે જ્ઞાનની જાતનો પુરુષાર્થ કરીએ તો જ્ઞાન જરૂર થાય. રાગના પુરુષાર્થ વડે જ્ઞાન ન થાય.

પ્ર:- ચક્વતી છ ખંડનો દિવ્યિજ્ય કરે છે તે છ ખંડ ક્યા ? (No. 172)

ઉ:- આ માટે મોક્ષશાસ્ત્રમાં જંબુદ્ધિપના નક્ષામાં ભરતક્ષેત્ર છે—તે જોશો તો જ્યાલ આવશે. આ ભરતક્ષેત્રની વચ્ચે વિજ્યાર્દ્ધ પર્વત છે (જે પૂર્વથી પશ્ચિમ દિશામાં છે, ને વચ્ચે લાઈન કરી હોય તેમ ભરતક્ષેત્રના બે ભાગ કરે છે; તથા ગંગા અને સિંધુ નામની બે મોટી નદી ઉત્તરથી દક્ષિણ તરફ વહે છે, તે બે નદીને કારણે ઉપરોક્ત બંને ભાગોમાંથી દરેકના ત્રણ ત્રણ ખંડ થઈ જાય છે—આ રીતે ભરતક્ષેત્રના છ ખંડ થાય છે. આ સમજવા માટે તમે એક કાગળમાં તમારા હાથે અર્ધગોળ કરો. પછી તેમાં પૂર્વ પશ્ચિમ છેડે એક સંનંગ લીટી દોરો તથા બીજી બે લાઈન ઉત્તર ને દક્ષિણ છેડા વચ્ચે કરો—એટલે છ ભાગ સમજાઈ જશે. બાકી તો મહાપુરાણ વગેરેમાં તેનું વર્ણન વિસ્તારથી આવે છે, તે વાંચશો.

ઉર :

આત્મધર્મ

: માગશર ૨૪૯૪

પ્રદાન : સુખ એટલે શું ? દુઃખ એટલે શું ? (જગાદીશ જૈન ફિલેપુર)

ઉદ્દેશ્ય : આત્માના અનાકુળ-શાંતસ્વભાવનું વેદન તે સુખ; ને રાગાદિ આકુળતાનું વેદન તે દુઃખ.

પ્રદાન : જીવ ભતી-શ્રુતજ્ઞાનનો વ્યય કરીને કેવળજ્ઞાનનો ઉત્પાદ કરે છે. તો વર્ચ્યે મુનિદશામાં તેને અવધિજ્ઞાન ને મનઃપર્યજ્ઞાન થતા હશે કે નહીં ? (પરેશ જૈન No. 320)

ઉદ્દેશ્ય : કોઈને થાય, ને કોઈને ન પણ થાય.

પ્રદાન : આપણા બાલવિભાગમાં ૪૨૦ નંબરના સભ્ય કોણ છે ?

ઉદ્દેશ્ય : કોઈ જ નહીં; ૪૨૦ નંબર કોઈના નથી; ૪૧૯ નંબર પછી સીધા ૪૨૧ આવે છે; કેમકે આપણા બાલવિભાગમાં ૪૨૦ કોઈ નથી.

પ્રદાન : ઊં [ઓમ] નો અર્થ પંચપરમેષ્ઠી થાય છે, તે સાચું છે ? (હસમુખ જૈન No. 665 જામનગર)

અરિંહંતનો	અ	}	આ પ્રમાણે પંચપરમેષ્ઠીના આ પાંચ પ્રથમ
અશરીરી સિદ્ધનો	અ		અક્ષરોની સંધિ કરતાં ‘ઓમ’ ઊં થાય છે; તેથી
આચાર્યનો	આ		ऊં માં પંચપરમેષ્ઠી આવી જાય છે – એમ
ઉપાધ્યાયનો	ઉ		કહેવામાં આવે છે. તીર્થકર પ્રભુની દિવ્યવાણીને
મુનિરાજનો	મ		પણ ઊં કહેવામાં આવે છે

આપણે જિનમંહિરમાં ભગવાનના દર્શન-પૂજનાદિ કરતા હોઈએ ત્યારે એ વાતનો જ્યાલ રાખવો જોઈએ કે પાછળના સાધમીઓને પ્રભુદર્શન કરવામાં અંતરાય નથી થતો ને ? બરાબર સન્મુખ ન ઉભા રહેતાં એક બાજુમાં એવી રીતે રહેવું જોઈએ કે પાછળના સૌને પણ ખુશીથી ભગવાનનાં દર્શન થાય. જિનમંહિરમાં વાતચીત એવી રીતે ન કરવી જોઈએ કે બીજાને પૂજનાદિમાં વિદ્ધ થાય. શાસ્ત્રપ્રવચન વખતે પણ વિનય ને ગંભીરતા જાળવવી જોઈએ.

પ્રદાન : અવધિજ્ઞાન અને જીતિસ્મરણજ્ઞાનમાં શું ફેર ? જીતિસ્મરણજ્ઞાન સમ્યજ્ઞાનીને જ હોય કે મિથ્યાદિને પણ હોય ? (No. 117 દિલ્હી)

ઉદ્દેશ્ય : જીતિસ્મરણજ્ઞાન તે ભતીજ્ઞાનનો એક પ્રકાર છે. જીતિસ્મરણજ્ઞાન સમ્યજ્ઞાનીને તેમજ મિથ્યાદિને પણ હોઈ શકે છે. જીતિસ્મરણજ્ઞાન એટલે પૂર્વભવનું જ્ઞાન, તે

બધા સમ્યગટાંને હોય જ એવો કાંઈ નિયમ નથી. જાતિસ્મરણજ્ઞાનમાં માત્ર પૂર્વના એક જ ભવનું નહિ પણ અનેક ભવોનુંચ જ્ઞાન કોઈને હોઈ શકે છે. જાતિસ્મરણ સંબંધમાં એક એવી મર્યાદા છે કે વચ્ચે જ્યાં અસંજીપણાનો ભવ આવી જાય તો ત્યાંથી આગળનું સ્મરણ થઈ શકે નહિં; કેમકે વચ્ચે અસંજીપણું આવી જતાં પૂર્વની ધારણા ચાલુ રહી શકે નહીં. ધર્મસંબંધી જાતિસ્મરણજ્ઞાન તે વિશેષ વૈરાગ્યનું કારણ થાય છે. ધારણા તીર્થકરો જાતિસ્મરણજ્ઞાન થતાં જ સંસારથી વિરક્ત થયા છે. બધાય તીર્થકરોને અવધિજ્ઞાન તો જન્મથી હોય જ, કેટલાક આરાધક જીવો પણ એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં અવધિજ્ઞાન સાથે લઈને જાય. પણ જાતિસ્મરણજ્ઞાન કોઈને જન્મથી ન હોય. એ તો નવું થાય છે. જાતિસ્મરણજ્ઞાનવાળાને પોતાના પૂર્વભવનો ખ્યાલ આવે છે, પરંતુ બીજા જીવોના પૂર્વભવનો પણ તેને ખ્યાલ આવી જ જાય એવો કોઈ નિયમ નથી. –આવે પણ ખરો.

❖ સંવરતત્ત્વની પૂર્ણતા ક્યારે? ચૌદમા ગુણસ્થાનના પહેલા સમયે.

❖ નિર્જરાત્ત્વની પૂર્ણતા ક્યારે? ચૌદમા ગુણસ્થાનના છેલ્લા સમયે.

પોલીસ સરવીસમાં ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવનાર ભાઈશ્રી છબીલદાસભાઈ લખે છે— “આપે મોકલાવેલ ‘દર્શન કથા’ પુસ્તક વાંચ્યું; પુસ્તક ધણું જ સુંદર છે, તથા ધાર્મિકસંસ્કારો માટે ધણું જ આદર્શરૂપ લાગેલ છે...પૂ. ગુરુદેવ પાસે છેવટનું જીવન પસાર કરવાની વદ્યની ભાવના છે...આ અશરણ સંસારમાં આપણો બધા સાથે સિદ્ધપદને આરાધીએ-એ જ ભાવના છે.” (બાલવિભાગના સ્વર્ગરસ્થ સત્ય બેન ઇન્ટિરાના આ પિતાજી છે.)

❖ પ્ર:- નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનયમાં શું તફાવત છે?

ઉઃ- નિશ્ચયનય સ્વાશ્રિત છે, ને વ્યવહારનય પરાશ્રિત છે; અથવા વધારે સૂક્ષ્મતાથી કણીએ તો, નિશ્ચયનય આત્માના શુદ્ધ ભૂતાર્થ સ્વભાવને દેખે છે, ને વ્યવહારનય અશુદ્ધ-અભૂતાર્થ ભાવોને દેખે છે; તેથી નિશ્ચયનયનો આશ્રય કરવા જેવો છે ને વ્યવહારનયનો આશ્રય છોડવા જેવો છે. આ સંબંધમાં કુંદકુંદાચાર્યદિવે સમયસારમાં કહેલ સિદ્ધાંત સુપ્રસિદ્ધ છે કે-

“નિશ્ચયનયશ્રિત મુનિવરો પ્રાસિ કરે નિર્વાણની”

તેમજ-

વ્યવહારનય અભૂતાર્થ દર્શિત, શુદ્ધનય ભૂતાર્થ છે,
ભૂતાર્થને આશ્રિત જીવ સુદૃષ્ટિ નિશ્ચય હોય છે. (૧૧)

ઉપરની ગાથામાં આચાર્યદિવે બંને નયોનું સ્વરૂપ સમજાવીને ધર્મ સાધવાનો મહા સિદ્ધાંત રજી કર્યો છે.

પ્રઃ- પ્રાગભાવ, પ્રધંસઅભાવ, અન્યોન્યઅભાવ અને અત્યંતઅભાવ એ ચાર અભાવ ન માનવામાં આવે તો શો દોષ આવે ?

ઉઃ- દ્વય-ગુણ-પર્યાયરૂપ વસ્તુસ્વરૂપની ઓળખાણમાં એ ચારે અભાવનો સ્વીકાર આવી જાય છે. બાકી તો આ ન્યાયશાસ્ત્રનો વિષય હોવાથી બહુ વિસ્તાર કરવો પડે. ટૂંકમાં એટલું કે-જો પ્રાક્-અભાવ ન માનીએ તો જીવની પર્યાય અનાદિના ભિથ્યાત્વાદિ ભાવમાં જ વર્ત્યા કરે. નવું કાર્ય થાય જ નહિં. અને જો પ્રધંસઅભાવ ન માનીએ તો ભવિષ્યના કેવળજ્ઞાનાદિ અત્યારે જ હોય. અત્યંત અભાવ ન માનીએ તો બધી વસ્તુઓ એકબીજામાં ભણી જાય, કોઈ વસ્તુનું સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ જ ન રહે; અને પુદ્ગલમાં અન્યોન્યઅભાવ ન માનીએ તો સોનું કે પથ્થર, સાકર કે ઝેર વગેરે પર્યાયોમાં કોઈ ભેદ જ ન પડી શકે.

પ્રઃ- કાળદ્વય ક્યાં નથી ?

ઉઃ- આત્મામાં અને અલોકમાં.

પ્રઃ- આંધળા અને બહેરા મનુષ્યને કેટલા પ્રાણ હોય ?

ઉઃ- બધાય. (આ પ્રશ્નના જવાબમાં અગાઉ એકવાર ભૂલથી એમ લખાઈ ગયેલું કે પરસેવો વગેરેમાં અસંજી મનુષ્ય પણ અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે તેમને મનપ્રાણ હોતા નથી, -એ વાત બરાબર નથી. પરસેવો વગેરેમાં સંમૂર્છન મનુષ્યજીવો ઉત્પન્ન થાય છે એ ખરું પણ તે બધા સંજી જ હોય છે. અસંજી જીવો ફક્ત તિર્યંચગતિમાં જ છે, બીજી કોઈ ગતિમાં નથી.)

પ્રઃ- દેવગતિના દેવો કેમ હુઃખી છે ?

ઉઃ- ભાઈશ્રી, દેવગતિમાંચ અસંખ્યાતા સમ્યજટિજીવો પરમ સુખી છે તેમને ભૂલી ન જશો. તેમને કાંઈ દેવગતિનું સુખ નથી પણ આત્માના સમ્યક્ત્વાદિનું સુખ છે. એટલે દેવગતિમાં જેઓ હુઃખી છે તેઓને પણ પોતાના ભિથ્યાત્વાદિ પરિણામનું જ હુઃખ છે. (છણાળા વગેરેમાં દેવીનો વિયોગ ઇત્યાદિ પ્રકારના હુઃખોનું જે વર્ણન છે તે નિમિત્તથી છે.) દરેક જીવને પોતાના રાગ-દ્વેષ-મોહનનું જ હુઃખ છે; પછી તે નરકમાં હો કે સ્વર્ગમાં.

પ્રઃ- મોક્ષ શું છે ? ક્યાં છે ? કેવી રીતે પ્રાસ થઈ શકે ?

ઉઃ- મોક્ષ એટલે છૂટકારો; આત્માની અવસ્થામાં જે કર્મબંધ અને અશુદ્ધતા છે તેનાથી છૂટકારો થઈને પૂર્ણ શુદ્ધદશાની પ્રાસિ થાય તેનું નામ મોક્ષ; (મોક્ષ કહ્યો

માગશર ૨૪૮૪ :

આત્મધર્મ

: ૩૫

નિજશુદ્ધતા) આત્મા પરભાવોથી છૂટીને પૂર્ણાનંદ સિદ્ધદશા પામે-તેનું નામ મોક્ષ. તે મોક્ષ આત્માની શુદ્ધપર્યાયમાં છે, અને બહારના ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ અઢી દીપમાં મોક્ષ થાય છે. તેની પ્રાસિ સમ્યજ્ઞશર્ન-જ્ઞાન-ચારિત્રની આરાધના વડે થાય છે.

પ્રઃ- જીવ મૂર્તિક છે કે અમૂર્તિક ? તે કેવડો મોટો છે ?

ઉઃ- જીવ અમૂર્તિક છે; તે સિદ્ધભગવાન જેવડો મોટો છે. ને અસંખ્યાતપ્રદેશી છે. સંસારદશા વખતે તેનો આકાર સ્વદેહપ્રમાણ હોય છે, ને મુક્તદશામાં અંતિમદેહથી જરાક ઓછો આકાર હોય છે.

પ્રઃ- જ્ઞાનીને ઉંઘમાં પણ આત્માનું જ્ઞાન હોય ?

ઉઃ- અહો, એની શી વાત ! જ્ઞાન અને રાગના જીવા વેદનથી જે બેદજ્ઞાન થયું તે ઉંઘ વખતેય જ્ઞાનીને વર્તે જ છે. ઉંઘમાંય તેને રાગ સાથે એકતાબુદ્ધિનું વેદન થતું નથી, ચૈતન્યભાવને રાગથી ભિન્નપણે જ તે વેદે છે.

સૌરાષ્ટ્રમાં પૂ. ગુરુદેવનો મંગલ વિહાર

સૌરાષ્ટ્રના અનેક ગામોના મુમુક્ષુ મંડળો અને શ્રી સંધો પૂ. ગુરુદેવને પધારવાની વિનંતિ કરવા આ માસમાં આવ્યા હતા. તે અનુસાર સોનગઠમાં ક્ષાગ્રા સુદ બીજના ઉત્સવ બાદ ગુરુદેવનો વિહાર શરૂ થશે-જે અંદાજ અઢી માસ જેટલો ફણે; તેમાં-લાઢી, રાજકોટ, વડાલ, પોરબંદર, જેતપુર, ગોડલ, વડીઆ, મોરબી, વાંકાનેર, સુરેન્દ્રનગર, વઢવાણ, જોરાવરનગર, વીધીયા ને ઉમરાળા-એ ગામોનો કાર્યક્રમ વિચારાઈ રહ્યો છે. સંપૂર્ણ કાર્યક્રમ નિશ્ચિત થયે હવે પછી પ્રગટ થશે. (તા. ૨૮-૧૧-૬૭)

બેસતા વર્ષે ગુરુદેવના દર્શન કરવા આવેલા સોનગઠના દરબાર કહે છે કે-અમારે તો અહીં કલ્પવૃક્ષ ઊઝ્યું છે...હુનિયા આખી હુખી છે, પણ અહીં આપની પાસે આવ્યા તે બધા સુખી છે.

ગતાંકના પ્રશ્નોના જવાબ-

- (૧) જીવ અને શરીર, તેમાં જીવ અરૂપી છે, શરીર રૂપી છે. એટલે બંને જુદા છે.
 (૨) મરુદેવી માતાના લાડકવાયા પુત્ર ભગવાન ઋષભદેવ.

ત્રિશલા માતાના પુત્ર ભગવાન મહાવીર.

શિવાદેવી માતાના પુત્ર ભગવાન નેમિનાથ.

અચિરા માતાના પુત્ર ભગવાન શાંતિનાથ.

- (૩) તિર્યંચ, નરક, દેવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ-એ પાંચગતિ છે; તેમાંથી શ્રી મહાવીર ભગવાન અત્યારે મોક્ષમાં એટલે સિદ્ધગતિમાં બિરાજે છે.
 શ્રી સીમંધર ભગવાન અત્યારે અહીંતપણે મનુષ્યગતિમાં વિચરે છે.
 શ્રી કુંદુંદાચાર્યદીપ અત્યારે દેવપણે દેવગતિમાં બિરાજે છે.

તે સૌને નમસ્કાર હો.

- (૪) દશ વસ્તુમાંથી, આપણે મોક્ષ જશું ત્યારે આપણી પાસે-સમ્યજ્ઞશિન, સુખ, જ્ઞાન ને અસ્તિત્વ એ ચાર વસ્તુ હશે; બાકીની છ વસ્તુ-પુષ્ય, પાપ, શરીર, દુઃખ, આસ્રવ, નિર્જરા-તે મોક્ષમાં હોતી નથી.

કોયડાનો જવાબ- “મહાવીર”

* * *

ગતાંકમાં પૂછેલી પાંચ વસ્તુની પૂર્ણતા

૨૧ પાંચ અરૂપી દ્રવ્યો: ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ, જીવ.

૨૨ પાંચ અસ્તિકાય: જીવ, ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, પુદ્ગલ.

૨૩ પાંચ અજીવ દ્રવ્યો: પુદ્ગલ, ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, કાળ, આકાશ.

૨૪ પાંચ આચાર: દર્શનાચાર, શાનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, વીર્યાચાર.

૨૫ પાંચ વ્રત: અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ.

૨૬ પાંચ આસ્વદ: મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, યોગ.

૨૭ પાંચ પાપ: હિંસા, જૂહું, ચોરી, અબ્રહ્મચર્ય, પરિગ્રહ.

૨૮ પાંચ પાંડવ: યુધિષ્ઠિર, ભીમ, અર્જુન, નકુલ, સહેદેવ.

૨૯ પાંચ ભરતક્ષેત્ર: ધાતકીદ્વીપમાં બે, પુષ્કરદ્વીપમાં બે, જંબુદ્વીપમાં એક.

૩૦ પાંચ ઔરવતક્ષેત્ર: ધાતકી દ્વીપમાં બે, પુષ્કરદ્વીપમાં બે, જંબુદ્વીપમાં એક.

[નં. ૨૮ પાંચ પાંડવો બાબત વિશેષતા: પાંડવ એટલે પાંડુરાજના પુત્રો, -તેઓ ખરેખર પાંચ નર્ણી પણ છ હતા; છણ કર્ણ. તે સૌથી મોટા હતા. પણ મહાભારતના યુદ્ધમાં તેઓ પોતાના ભાઈ અર્જુનના લાથે જ મૃત્યુ પામ્યા. છેવટે કર્ણ સિવાયના પાંચ પાંડવો દીક્ષા લઈને સૌરાષ્ટ્રમાં શત્રુંજય ઉપર પધાર્યો હતા, ત્યાં ત્રણ મોક્ષ પામ્યા, ને બે સર્વાર્થીસિદ્ધિમાં ગયા. આથી શત્રુંજય તે સિદ્ધક્ષેત્ર છે.]

નીચેના દશ બોલમાં પાંચ વસ્તુ પૂરી કરો-

૩૧ (પાંચ સમિતિ) ઈર્યાસમિતિ, ભાષાસમિતિ, એષણાસમિતિ, આદાનનિક્ષેપણસમિતિ.....

૩૨ (પાંચ પરાવર્તન) દ્રવ્યપરાવર્તન, ક્ષેત્રપરાવર્તન, કાળપરાવર્તન, ભવપરાવર્તન,.....

૩૩ (પાંચ ડેયતાત્મ્યો; છોડવા જેવા) અજ્ઞવ, પુષ્ય, આસ્વદ, બંધ,

૩૪ (પાંચ ટૂંક ગીરનારની) ૧- જિનમંદિર અને રાજુલની ગૂઝા, ૨- અનિરુદ્ધ ટૂંક, ૩- શંબુકુમારની ટૂંક, ૪-પદ્મભૂની ટૂંક, ૫-.....

૩૫ (પાંચ અક્ષર પરમેષ્ઠીના) અ... સિ... આ... ઉ... ...

૩૬ (પાંચ પરમેષ્ઠીના પ્રથમ અક્ષર ઊં માં) અ...અ...આ...ઉ

૩૭ (પાંચ લઘુસ્વર; અયોગીગુણસ્થાનના કાળનું માપ) અ ઇ ઉ ત્રણ

૩૮ (પાંચ શરીર) ઔદારિક, વૈકિયિક, આણારક, તૈજસ,.....

૩૯ (પાંચ સ્થાવર) પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક, અગ્નિકાયિક, વાયુકાયિક.....

૪૦ (પાંચ ત્રસ) બેઇન્ડ્રિય, ત્રિ-ઇન્ડ્રિય, ચૌઇન્ડ્રિય, પંચેન્ડ્રિય-અસંજી,

૩૮ :

આત્મધર્મ

: માગશર ૨૪૮૪

✿ અમે જિનવરના સંતાન (નવા સભ્યોના નામ) ✿

૧૬૬૩	સિમતાબેન કે. જૈન	મુંબઈ-૭૭	૧૬૮૫	વિજયકુમાર કાન્તીલાલ જૈન	જાંબુડી
૧૬૬૪	વર્ષાબેન જ્યંતિલાલ જૈન	ભાવનગર	૧૬૮૬	જ્યેશકુમાર વસંતરાય જૈન	પાલીતાણા
૧૬૬૫	ઇલાબેન જ્યંતિલાલ જૈન	"	૧૬૮૭	બીમલકુમાર વસંતરાય જૈન	"
૧૬૬૬	પ્રવિષાબેન ડાદ્યાલાલ જૈન	મુડેરી	૧૬૮૮	પ્રીતીબેન વસંતરાય જૈન	"
૧૬૬૭	અરૂણાબેન ડાદ્યાલાલ જૈન	"	૧૬૮૯	લાલચંદ જૈન	કલકૃતા
૧૬૬૮	દિલીપકુમાર ડાદ્યાલાલ જૈન	"	૧૬૯૦	દિનેશચંદ અમૃતલાલ જૈન પ્રાતિજ	
૧૬૬૯	જિનેશકુમાર બાબુભાઈ જૈન			વિદ્યાનગર (સરનામું મોકલો)	
૧૬૭૦	સિમતાબેન બાબુભાઈ જૈન	"	૧૬૯૧	પ્રબોધકુમાર આર. જૈન	ન્યૂયૉર્ક
૧૬૭૧	નીતાબેન બાબુભાઈ જૈન	"	૧૬૯૨	અરવિંદકુમાર એમ. જૈન	ભાવનગર
૧૬૭૨	પ્રેરણાબેન ચંદ્રવદનભાઈ જૈન	અમદાવાદ	૧૬૯૩	મીનાકુમારી એન. જૈન મુંબઈ	
૧૬૭૩	જ્યોતીબેન ચંદ્રવદનભાઈ જૈન	"	૧૬૯૪	વિકમકુમાર એન. જૈન	મુંબઈ
૧૬૭૪	કન્કબાળા રતીલાલ જૈન	જોરાવરનગર	૧૬૯૫	હિનાબેન દોલતરાય જૈન	ગાઢસીયા
૧૬૭૫	વસંતરાય રતીલાલ જૈન	"	૧૬૯૬	મનીષાબેન દોલતરાય જૈન	"
૧૬૭૬	નીલાક્ષીબેન નવિનચંદ્ર જૈન	અમદાવાદ	૧૬૯૭	ફર્ણાબેન દોલતરાય જૈન	"
૧૬૭૭	જીતેનકુમાર નવિનચંદ્ર જૈન	"	૧૬૯૮	બીપીનચંદ્ર વૃજલાલ જૈન	સોનગઢ
૧૬૭૮	દક્ષાબેન નવિનચંદ્ર જૈન	"	૧૬૯૯	મીલનકુમાર ધીરજલાલ જૈન	મુંબઈ-૨
૧૬૭૯	મૌલીક નવિનચંદ્ર જૈન	"	૨૦૦૦	દિલીપકુમાર ધીરજલાલ જૈન	જસદાણ
૧૬૮૦	નવનીત અમૃતલાલ જૈન	જાંબુડી	૨૦૦૧	નીરલાકુમારી જૈન	ઉમરાળા
૧૬૮૧	રમેશચંદ્ર અમૃતલાલ જૈન	"	૨૦૦૨	દિપકુમાર ધીરજલાલ જૈન	મુંબઈ-૨
૧૬૮૨	ચાંદ્રકુમાર ચંદુલાલ જૈન	"	૨૦૦૩	નરેન્દ્રકુમાર જૈન	ચાંક્રોટ
૧૬૮૩	ભરતકુમાર ચંદુલાલ જૈન	"	૨૦૦૪	રમેશચંદ્ર હરિભાઈ જૈન	પાલનપુર
૧૬૮૪	પ્રવિષાબેન કાન્તીલાલ જૈન	"			

ગતાંકના જવાબ લખનાર સભ્યોના નંબર

૨૧૮ ૩૭૮ ૩૧૮ ૧૩૪૧ ૧૭૪૩ ૭૭૫ ૧૫૭૪ ૪૧૩-A ૪૧૩-B ૧૩૨ ૮૦ ૪ ૩ ૨ ૧ ૩૭૨ ૬૬ ૧૭૦૦ ૧૧૭૬ ૧૧૭૫ ૮૬૪ ૩૭૪ ૭૭૪ ૧૬૪૦ ૧૪૪ ૧૪૪૮ ૮૮૪ ૧૮૫ ૪૬૭ ૩૮૪ ૮૬૩ ૬૪૩ ૧૬૮૪ ૪૫૬ ૬૦	૬૪૫ ૬૪૪ ૧૩૪૨ ૮૭૮ ૮૭૮ ૪૦ ૧૫૨૨ ૩૬૩ ૧૪૩ ૩૬૪ ૧૫૭૪ ૧૧૫ ૩૩૩ ૩૩૪ ૩૩૪ ૩૩૬ ૨૧૫ ૩૧ ૧૩૪૫ ૧૮૩૨ ૩૭૮ ૨૫૮ ૮૦ ૧૧૬ ૧૧૭ ૧૮૦ ૩૦૬ ૧૭૪૩ ૧૫૨૮ ૧૫૩૦ ૧૩૦૧
---	---

ફ

ધર્મવત્તસલ બાલબંધુઓ !

તમારા ધ્યાનના પત્રો મળ્યા છે; કેટલાક સભ્યો તરફથી દીપાવલિ-અભિનંદનના પત્રો મળ્યા છે. તમારો સૌનો ધાર્મિક ઉલ્લાસભાવ, ને 'આત્મધર્મ' પ્રત્યેનો હાર્દિક પ્રેમ છે તે બદલ ધન્યવાદ !

વિશેષ હર્ષની વાત એ છે કે આપણા બાલવિભાગની સહ્યસંખ્યા આ અંકની સાથે 'બે ફંજર' નો આંક વરાવીને આગળ વધે છે. આ ઉત્સાહ બદલ બધા જ સહ્યોને ધન્યવાદ.

બધા સહ્યોને દીપાવલિકાર્ડ મોકલ્યા હતા, તેમાંથી કેટલાકના સરનામા અધૂરા હોવાથી પાછા આવ્યા છે. તો જેમને તે કાર્ડ મળ્યું ન હોય તેઓ પોતાનું પૂરું સરનામું ને સહ્યનંબર લખી મોકલશો, જેથી તે પ્રમાણે સુધારીને તમને કાર્ડ ફરીને મોકલીશું.

ધાંગધા, રાજકોટ, જેતપુર, પ્રાંતિજ, અમદાવાદ વગેરેથી ઉલ્લાસ ભરેલા પત્રો મળ્યા છે, તે હવે પછી રજુ કરીશું.

-જયજિનેન્દ્ર

નવા પ્રશ્ન-

(૧) આ ભરતક્ષેત્રમાં જ્યારે નીચેના મહાપુરુષો થયા ત્યારે ક્યા તીર્થકરો આ ભરતભૂમિમાં વિચરતા હતા તે શોધી કાઢો-

શ્રીકૃષ્ણ; પાંડવો; શ્રેષ્ઠિકરાજા; ભરતચક્વતી; જંબુર્સ્વામી.

(૨) નીચેના ગામોમાં જઈએ તો આપણને ક્યા મહાપુરુષો યાદ આવે છે ? તે લખો-
પોન્નુર, શ્રવણબેલગોલ, અયોધ્યા, જુનાગઢ, સમેદશિખરની છેલ્લી ટૂંક, પાવાપુરી,
રાજગૃહી, શૌરીપુર, શત્રુંજ્ય, હસ્તિનાપુર. (એક જ નામ લખશો તો ચાલશો.)

(૩) નીચેના મહાપુરુષો ક્યા ગામમાં થયા ?

ભરતચક્વતી, રામચંદ્રજી, ઋષભદેવ, બાહુબલી, અનંતનાથ, અજિતનાથ, અભિનંદન
ભગવાન, સુમતિનાથ.

આ અંકનો કોયડો-

ગતાંકમાં 'મહાવીર' ભગવાનનો કોયડો તમે ઉકેલ્યો, તે વાંચીને આપણા સહ્ય નં.
૧૭૫૪ રજનીભાઈએ પણ એવા જ ઉકેલવાળો કોયડો મોકલ્યો છે, જો કે તેનો ઉકેલ સહેલો છે,
-ઇતાં ન જડે તો આત્મધર્મના આસોમાસના આપણા બાલવિભાગમાં (ત્ય મા પાને) તેનો
જવાબ સમાયેલો છે.-હવે તો શોધી કાઢશો ને ?

ચાર અક્ષરનું નામ છે, જગજાહેર ભગવાન છે.

પહેલો ને બીજો અક્ષર લેતાં 'ધાણું' એવો અર્થ થાય છે.

ત્રીજો ને ચોથો અક્ષર લેતાં 'બહાદુર' એવો અર્થ થાય છે.

બીજો અને ચોથો અક્ષર લેતાં અર્જુન યાદ આવે છે.

ચોથા પછી બીજો અક્ષર લેતાં સોનું તોલવાનું માપ થાય છે. -ઓળખશો એ
ભગવાનને ?

(એ છે તો મહાવીરભગવાન, ઇતાં એનો જવાબ (મહાવીર' નથી.)

આજીવન ભ્રત્યચર્ય પ્રતિબા

સોનગઢમાં કારતક સુદ પુનમે કલકત્તાવાળા મયાચંદ છગનલાલ શાહના પુત્રી શ્રી ઉખાબેને પૂ. ગુરુદેવસમક્ષ આજીવન ભ્રત્યચર્યપ્રતિબા અંગીકાર કરી છે. તેઓ કુમારીકા છે, તેમની ઉંમર રત વર્ષની છે; અને કેટલાક વખતથી સોનગઢમાં રહીને તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરે છે. આ શુભકાર્ય બદલ તેમને ધન્યવાદ! અને તેઓ પોતાના હિતધ્યેયમાં આગળ વધે એવી શુભેચ્છા.

રાજસ્થાનના સાયલા ગામે નુતન દિ. જિનાલયમાં ગત વૈશાખ સુદ દશમના રોજ જિનબિંબ-વેદીપ્રતિષ્ઠા થઈ છે; તેમાં દસલક્ષણીપર્વ ઘણા ઉલ્લાસથી ઉજવાયા હતા.

વૈરાગ્ય સમાચાર

લાઠીના ભાઈશ્રી વીરચંદ વશરામના ધર્મપત્ની મહીબાઈ ભાદરવા વદી ત્રીજના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

સં. ૨૦૨૨ ના આસો વદ ૧૨ ના રોજ બોટાદના ભાઈશ્રી શિવલાલ મૂલચંદના ધર્મપત્ની ભૂરીબેન સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

રાજકોટના ભાઈશ્રી વિનોદચંદ પોપટલાલના ધર્મપત્ની જયશ્રીબેન ૧૮ વર્ષની વયે તા. ૩૧-૧૦-૬૭ ના રોજ ટાયફોડની બિમારીથી સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

ગોડલ નિવાસી વૃજકુંવરબેન લીલાધર તા. ૬-૧૦-૬૭ ના રોજ રાજકોટ મુકામે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

રાજકોટના ભાઈશ્રી શિવલાલ ટપુભાઈ તા. ૧૦-૧૧-૬૭ ના રોજ કેન્સરની બિમારીથી સ્વર્ગવાસ પાયા છે. મૃત્યુ પહેલાના છેલ્લા દિવસની નોંધમાં તેમણે લખ્યું હતું કે “શરીર સાથેનો સંબંધ છોડીને અવિનાશી એવો આત્મા ચાલ્યો જશે તે નિઃશંક અને નક્કી પણ છે જ. શરીરના નાશથી આત્માનો નાશ થતો નથી.” –ગુરુદેવ પ્રભુદાસભાઈ ધીયાના નિમિત્તે રાજકોટ પધાર્યા ત્યારે શિવલાલભાઈને ત્યાં પણ દર્શન આપ્યા હતા ને તેથી તેઓ ઘણા પ્રસંન થયા હતા.

રાજકોટમાં તા. ૨૧-૧૧-૬૭ ના રોજ મનહરલાલ હરિલાલ ભીમાણીના માતુશ્રી ચંદ્રાબેન હદ્યરોગના હુમલાથી સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

વફવાણ શહેર નિવાસી જગજીવનદાસ મકનજી પારેખના ધર્મપત્ની મોતીબેન કારતક સુદ છિંના રોજ મુંબઈ મુકામે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

–સ્વર્ગસ્થ આત્માઓ વીતરાગી દેવ-ગુરુ-ધર્મની ઉપાસના વડે આત્મહિત પામો.

વै रा य स भा चा र

गत कारतक सुद पूनमना रोज राष्ट्रपुरना शेठश्री प्रेमचंदभाई भगनलाल सोनगढ-मुकामे एकाएक हार्टफिलथी स्वर्गवास पाभी गया. हज तो सांजे पांच वाज्या सुधी पू. गुरुदेवना चरणसान्निध्यमां बेसीने वातचीत करता ने पछी मु. श्री रामज्ञभाई साथे चालीने घरे जता देखायेला प्रेमचंदभाई, पोषा सात वागे तो स्वर्गवास पाभी गया. ए वात सांभળीने सौ चोंकी उठया हता. तेओ छेल्ला दिवसे परोटिये भावनगर गोटिकाज्जनुं सन्मान करवा गया, प्रवचनमां आव्या; बपोरे प्रवचनमां पण हंभेश मुजब तेमणे पोतानो प्रमोद व्यक्त कर्या, भक्तिमां आव्या, भक्ति पछी गुरुदेव पासे पांच वाज्या सुधी बेठा...रामज्ञभाई साथे वात करतां करतां घेर गया, जमती वधते कहुं के छातीमां जरा हुःभे छे, जम्या पछी आराम करवा बेठा...'आत्मसिद्धि' वांचता हता, पाणी पीधुं ने ओडकार आव्यो...के बीज ज पणे खेलभलास! -प्रेमचंदभाईनुं प्राणपंखेरे पनमात्रमां उडी गयुं. ते सांभળतां ज पू. गुरुदेव, रामज्ञभाई वगोरे सौ त्यां पहोंची गया हता...ने त्यां घेरा वैराज्यनुं वातावरण छवाई गयुं हतुं.

श्री प्रेमचंदभाई जैन स्वाध्याय भंदिर ट्रस्टना शडआतथी ज ट्रस्टी हता, तेमज जैन अतिथि सेवा समितिनुं पण तेओ संचालन करता. अनेक वर्षोंथी तेओ सोनगढमां ज रहेता, अने तेमणे सोनगढ संस्थानी धाणा प्रकारे सेवा करी छे. राष्ट्रपुर मुमुक्षुमंडणना पण तेओ प्रभुभ छता ने त्यांना जिनभंदिर वगोरे कार्योमां तेमनो खूब भडत्वनो फाणो हतो. परिवर्तन पहेलां पण धाणा वर्षोंथी तेओ गुरुदेवना परिचयमां आवेला, ने हरेक प्रसंगे धाणा भक्तिभावपूर्वक सेवा करता. खास करीने गुरुदेव ज्यारे विहार करता त्यारे पोते पगे चालीने साथे ने साथे रहेता ने बधी व्यवस्था संभागता. काने सांभળवानी धाणी तकलीफ छतां तेओ भशीन राखीने पण धाणा रसपूर्वक प्रवचनो सांभળता. स्वाध्यायनो पण तेमणे धाणो प्रेम हतो. तेमांच खास करीने 'आत्मधर्म' नुं वांचन तेमने खूब प्रिय हतुं ने फरीफरी तेनुं वांचन कर्या ज करता. स्वर्गवासना आठेक दिवस पहेलां तो तेमणे आत्मधर्मना १ थी २५ वर्ष सुधीना बधा अंकोनुं नवेसरथी वांचन शड करेलुं. दरेक भडिने नवो अंक वांचीने पोतानो प्रमोद व्यक्त करवानुं तेओ चुकता नहि. 'आत्मधर्मना सौथी वधु वांचनारा' कदाच तेओ इशो. संस्थामां आंटीघूटीनुं कोई पण काम आवे तो तेओ व्यवहारकुशलताथी ते उकेली आपता. तेमना स्वर्गवासना बीजा दिवसे ज्यपुरना शेठश्री पूरषचंदज्ज गोटिकाना अध्यक्षपदे एक शोकसभादारा तेमना प्रत्ये स्मरणांजलिनो प्रस्ताव पसार करवामां आव्यो हतो. देव-गुरुनी भक्ति, धर्मश्रवणानो ने स्वाध्यायनो प्रेम-ऐ बधा संस्कारो साथे लઈने स्वर्गमां गयेला प्रेमचंदभाईनो आत्मा ते संस्कारोमां आगण वधीने रत्नत्रयरूप जिनमार्गनी आराधना वडे आ जन्मभरणोथी छूटे ए ज भावना.

વાર્ષિક સરવૈયું

સરવૈયામાં નફો કે ખોટ ?

- ✿ એક વેપારીએ વાર્ષિક સરવૈયું કાઢ્યું: પાંચ લાખની મૂડીમાં વર્ષ દરમિયાન વેપારમાં એક લાખનો નફો થયો.
- ✿ તેના એક સજજન મિત્રે કહ્યું: ભાઈ, સરવૈયામાં તમે એક રકમ લખવી ભૂલી ગયા છો. વર્ષમાં એક લાખનો નફો તો તમે લખ્યો, પણ મૌંઘા જીવનમાંથી એક વર્ષની ખોટ ગઈ- જીવનનું એક વર્ષ ઉત્તમ કાર્ય વગર ઓછું થઈ ગયું...તો જીવનમાં એકંદર લાભ થયો કે ખોટ ગઈ ? તે સરવૈયું કાઢો. એક કોર એક લાખ રૂપિયા અને બીજી કોર જીંદગીનું અમૂલ્ય આખું વર્ષ ! શેમાં નફો ?

ત્યારે વેપારીને સમજાયું કે-

“આત્માના હિતને માટે જેટલું જીવન વીતે તેટલો જ નફો છે, ને બીજો તો બધોય ખોટનો વેપાર છે. લાખ રૂ. મેળવવા જીંદગીનું એક વર્ષ આપી દેવું પડે તેમાં નફો નથી, પણ ખોટ છે. માટે-

“નિવૃત્તિ શીଘ્રમેવ ધારી તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું.”

ફ

શું હજી તમે આત્મધર્મનું લવાજમ નથી ભર્યું ?

બે હજાર ઉપરાંત ગ્રાહકોએ લવાજમ ભરી દીધું ને તમે કેમ પાછળ રહી ગયા ? આજે જ લવાજમ ભરો ને આત્મધર્મદ્વારા ધરમાં ધાર્મિકસંસ્કારોની રેલમછેલ કરો...

નીચેના સરનામે ચાર રૂપિયા મોકલો-
“આત્મધર્મ” - શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ,
સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ વતી પ્રકાશક અને
મુદ્રક: મગનલાલ જૈન, અંજિત મુદ્રણાલય સોનગઢ (પ્રત: ૨૫૦૦)